

Forskydning V (fortsat)

Subjektets vokabular

eksposition

dobbeltbevægelse

ekscēs

yderpunkt.

modsætning i enhed

operativitet

eks-

berøring

tanke-krop

kræfter

vægt.

forskydning

medie (integumenta)

materialitet

artikulation

grænse

selv-berøring

topografi

fremtræden-og-tilbagetrækning

ekstremiseringens bevægelse

åbning

for/s

distinktion

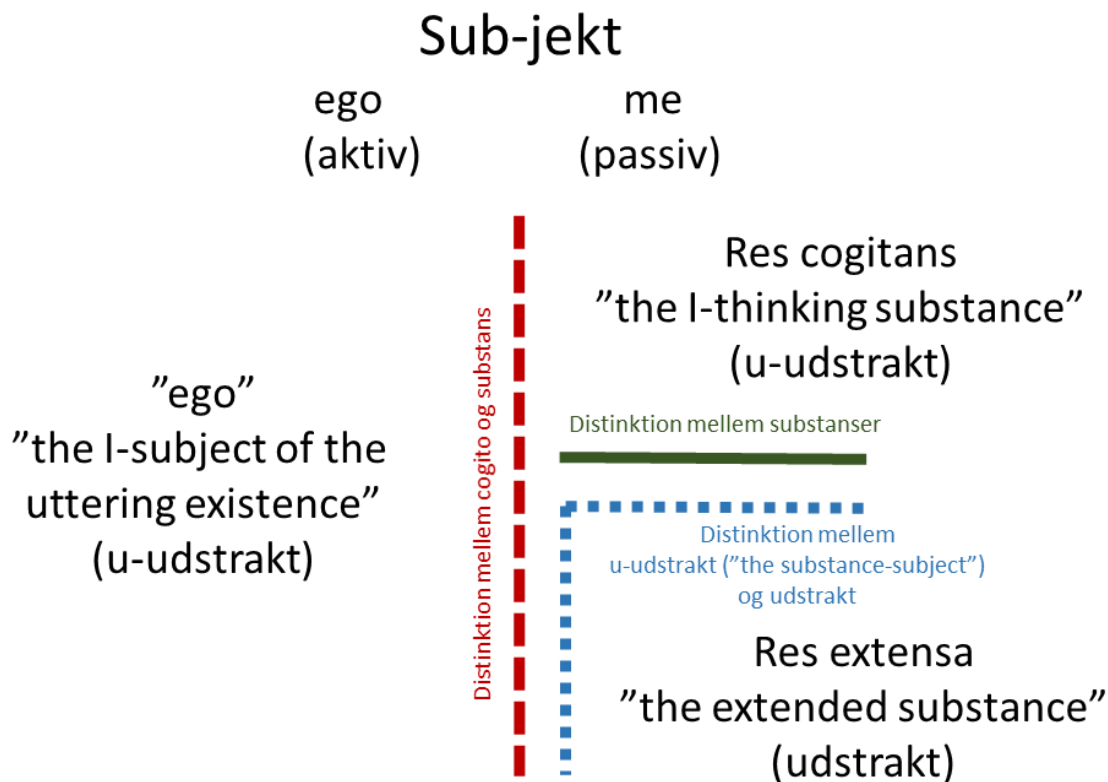
sammentrækning (synkope)

exscribing

sense

fald

Subjektets topografi:

Er dette "nok"? Kan en sammenfatning af hele *Ego Sum* blive til så lidt; en liste og en tegning? Nærmest ingen-"ting"? Det er det nødt til. Alt andet ville være at gøre det cartesianske subjekt til hvad, det iflg. Nancy ikke er: et *sub-jekt*. En enhed, et emne, der kan ligge til grund for en diskurs med begyndelse, midte og afslutning. Men sådan læser Nancy ikke Descartes' subjekt. Og han antyder dermed en forståelse af et subjekt "uden hoved og hale" – "acephalic and aphallic"¹. Vi kan ikke skrive "om" dette subjekt, det må ud-skrive "sig"². Som Descartes anbefaler prinsesse Elizabeth at "afstå fra", så er udfordringen således nu at *ikke* gøre, hvad den akademiske, lineære diskurs generelt fordrer: nemlig at sammenfatte ét led for derfra at gå videre til det næste. Hvad vi har, må

¹ Nancy, Jean-Luc 2008. *Corpus*, New York: Fordham University Press, 13.

² Jf. "On the Soul" i: C. Med tanke på krop som eksposition, giver en tale "om" krop (*de corpore*) ikke mening. Der må tales *ex corpore*: "A discourse of the body should always be a discourse *ex corpore*, coming out of the body, but also exposing the body, in such a way that the body would come out of itself", 124.

forblive spredt, bredt ud, åbent. I overgangen fra Descartes' subjekt til Nancys *corpus* (der bliver navnet for *hans* (selv)fremstilling) vil vores liste og tegningen fra *Ego Sum* nu som en slags *formale indikationer*³ tjene som pejlemærker og kort i et ukendt land. Er det klogt at møde Nancys haptiske ontologi sådan? Risikerer vi ikke derved at blot finde det, vi allerede kender? Måske. Og dog tror jeg, at bevægelsen gennem *Ego Sum* vil vise sig alle anstrengelserne værd. Nancy skriver nemlig så diskret, som "with an animal-like, quick, silent, smooth, brilliant, slippery motion, in the manner of a serpent or a fish"⁴. Hvis vi vil have et glimt af (rettere: (ikke)berøre) denne "slange" eller "fisk", så er vi nødt til at have redskaber og en vis adræthed. Det har *Ego Sum* bidraget med.

Nancys haptiske ontologi – Corpus

"A *corpus* isn't a discourse, and it isn't a narrative"⁵, skriver Nancy i teksten *Corpus*, der på mange måder *eks-karnerer* hans haptiske ontologi. Han må derfor finde en anden fremstillingsform end den akademiske diskursivitet. I det foregående har vi set, at Descartes søger at bestemme sit subjekt både epistemologisk, eksistentielt og ontologisk (som hhv. "*cogito*", "*existo*" og "*sum*") og at der er en direkte sammenhæng mellem *måden*, *hvorpå* Descartes viser (eksponerer) dette subjekt og dermed "sig selv". I *Corpus* skriver Nancy, at "ontology is *modal*"⁶, hvilket ligger i forlængelse af disse indsigter fra *Ego Sum*. *Måden*, *hvorpå* Nancy lader os strejfe, taste og famle igennem teksten *Corpus* "er" således *corpus*. Eller sagt på en anden måde: teksten *Corpus* aftegner ikke et generelt *corpus*, men lader os derimod som i punktform og som en skitse ane *måden*, *hvorpå* subjektet (vi?) iflg. Nancy tænker, bliver til og "er".

At subjekt og *corpus* for Nancy er at forstå synonymt, det kan som udgangspunkt være godt at få præciseret. I teksten "On the Soul", der på mange måder spinder videre på indsigter fra *Ego Sum*, skriver Nancy om den "krop", der egentlig er at forstå som en transkategorial "sjæle-krop" (eller: *tanke-krop*), at:

we should not say that this is the property of a subject or of an ego, but that it *is* the "Subject." And even "subject" is extremely fragile, since we should say, not that "I," body, am touched and touch in turn – that I'm sensed – but rather try to say (and this is the whole difficulty) that

³ Jf. Heideggers "Formale Anzeige", se: *Forskydning, grænse, hul; og sense – del II*.

⁴ Udsagnet forekommer oprindeligt i "Elliptical Sense" i: Derrida, Jacques 1978. *Writing and Difference*, London: Routledge WD, 375. Nancy overtager det som karakteristisk af Derridas skrivestil i "Elliptical Sense" i Nancy, Jean-Luc, 2003. *A Finite Thinking*, Stanford: Stanford University Press, 96. Og jeg applicerer det på Nancys ditto.

⁵ C, 51

⁶ C, 53

“I” is a touch. “I” is nothing other than the singularity of a touch, of a touch that is always at once active and passive, and that, as a touch, evokes something punctual⁷.

Når der i det følgende citeres fra Nancys tekster, så vil “krop” (“body”) i vid udstrækning skulle læses som *corpus*. Men dette *corpus* må bestemmes nærmere. Foreløbig ved vi blot, at “it is the “Subject”” og at dette “Subject” – dette “I” – “is a touch”. En berøring, der rummer så vel et aktivt som et passivt aspekt og dertil fremkalder “something punctual”. Idet jeg foregriber begivenhedernes gang, erindrer jeg om det cartesianske *for/s*, om hvilket Nancy skrev: “it withdraws *itself*, and this *happens* to it, at the extreme point of its fabulation – of its *saying* – (...). As soon as I open the mouth, I withdraw”⁸. Disse nedslag i Nancys tekster på tværs af tid lader ane, at der formentlig skal ses en sammenhæng mellem *berøring*, *yderpunkt* og *udsigelse*. M.a.o.: at i *åbningen* (*for/s*), der af Nancy sættes som *yderpunkt* ift. udsigelsen “*ego*”, dér markeres *ego* som *forskelligt* fra enhver “ting”, idet det *trækker sig tilbage fra sig selv som “ting”*. Dette (ikke)sted har vi også mødt som *sammentrækning* (*synkope*), hvor *ego* stilles overfor sig selv som “sensuous opacity” eller “obscurity”. Betragtet således omtolker Nancy det cartesianske indirekte *selv-syn* til en indirekte *selv-berøring*.

Vigtigt er det nu, at vi undgår at tænke subjektet (*corpus*) som et “noget”, der bevæges hhv. frem eller tilbage ift. ydre, givne punkter, der i større eller mindre grad kan berøre og berøres. *Corpus* er *at* bevæge/s *i* eller *som* et dynamisk felt af kræfter. Disse kræfter lader sig formentlig klogest forstå i lyset af Nancys forståelse af *corpus* som *eksponeret*. Og ikke eksponeret for hvad som helst, men for “sig selv” som faldende *vægt*. Men *corpus* falder ikke bare til jorden som dødvægt. *Corpus* er ikke masse, men *materialitet*. Og materialiteten artikuleres atter og atter som en *dobbeltbevægelse* af *modsatning-i-enhed*. *Corpus’* bevægelse rummer således sin egen, indre modbevægelse. Sine egne, indre yderpunkter. Eller måske rettere: sit eget ene og eneste indre yderpunkt. Nemlig dér, hvor de klassiske dikotomier tanke og krop, fornuft og sansning, sjæl og legeme, det u-udstrakte og det udstrakte omsættes til forholdet mellem det vægtløse og vægt. Det vægtløse har ingen udstrækning, vægt er “ud-strækning”⁹. Og dog “er” *corpus* den umulige enhed, i hvilken dette forskellige eksponeres gensidigt. Når Nancy taler om, at berøring fremkalder “something punctual”, så er dette punktuelle således berøringens eget indre; dér hvor det, der ikke lader sig berøre, dog berøres. “(...) by definition, this point can neither be reached nor approached”¹⁰, skriver han. Og dog vil vi forsøge.

⁷ OtS, 131.

⁸ Nancy, Jean-Luc 2016. *Ego Sum. Corpus, Anima, Fabula*, New York: Fordham University Press, 87.

⁹ C, 95.

¹⁰ ES, 17.

Men vi må være forberedt på, at hvad vi i givet fald finder, næppe er et punkt, men måske snarere en *distinktion*, en forskelssættelse.

Så langt er vi endnu ikke. Vi er som med *Ego Sum* nødt til at erfare *måden*, *hvorpå* Nancy eksponerer *corpus* og eftersom dette ikke kan ske i takt med en diskursiv udlægning, så må vi følge Nancys *eksorbitante* og dog (iflg. Derrida¹¹) så *eksakte* bevægelse i (bl.a.) *Corpus*. Han skriver:

(...) we'd need a *corpus*: a catalogue instead of a logos, the enumeration of an empirical logos, without transcendental reason, a list of gleanings, in random order and completeness, an ongoing stammer of bits and pieces, *partes extra partes*, a juxtaposition without articulation, a variety, a mix that won't explode or implode, vague in its ordering, always extendable¹².

Et katalog, en opremsning, en liste, altså. Der må vi bevæge os. Som fra sten til sten, fra punkt til punkt. Og dog jf. de ovennævnte betragtninger, så bliver udfordringen at *ikke* forstå listernes "punkter" som selvberoende. Det er, hvad der ligger i det for Nancy emblematiske udtryk *partes extra partes*. Ganske kort er der her at sige, at der ikke "først" er *pars* og *pars*, der "så" indgår i en slags væren-side-om-side jf. den cartesianske sejlens *ad-esse*. Det er snarere den anden vej rundt, således at de respektive *partes* "bliver til " til ved *extra*: "The "extra" is not a "pars" among other "partes," but an imparting of parts. Imparting, partition, departure"¹³. Når vi derfor bevæger os rundt i *Corpus* eller som *corpus*, da er punkterne i Nancys katalog nærmest at forstå som (ikke)punkter, (ikke)steder, *åbninger*. Faktisk er "bevæger os rundt" en uheldig formulering, fordi den giver anledning til at tænke "først" et rum, i hvilket vi "så" kan bevæge os. Sådan tænker Nancy imidlertid hverken rum eller punkter. Rum er distinktionens punktuelle (ikke)sted, hvorved *extra* som åbning *skaber* rum. Nancy skriver: "Descartes' error consists in conceiving the *extra* as a void, undifferentiated, when it's very precisely the place of differentiation, of "corporation," a taking-place of weighing, and consequently of the community of the world"¹⁴. To ting skal her nævnes. For det første, at vi i læsningen af *Ego Sum* har fået en forsmag på Nancys forståelse af rum som *åbning* i og med *for/s* i dets dobbelte aspekt af *temporisering* og *spatiering*. For det andet, at udtrykket *partes extra partes* også står centralt i den lange række af Nancys tekster, der angår temaer som politik, demokrati og frihed¹⁵. Hele dette spor i hans forfatterskab skal kun antydes i nærværende sammenhæng.

Men, igen; et katalog, en opremsning, en liste. Nancy uddyber:

¹¹ Derrida, Jacques 2005 [2000]. *On Touching – Jean-Luc Nancy*, Stanford: Stanford University Press, 26.

¹² C, 53.

¹³ C, 29.

¹⁴ C, 97.

¹⁵ Bl.a.: *The Inoperative Community*, *The Experience of Freedom*, *The Sense of the World*, *Being Singular Plural* etc.

(t)here would have to be a *corpus* of such infinite simplicity: a drop-by-drop nomenclature of bodies, a list of their entries, a recitation itself enunciated out of nowhere, and not even enunciated, but announced, recorded, and repeated, as if I say: foot, belly, mouth, nail, wound, hitting, sperm, breast, tattoo, eating, nerve, touching, knee, fatigue..¹⁶.

Lister er der mange af særligt i *Corpus*. Ord for ord, punkt for punkt breder de Nancys haptiske ontologi ud. Denne metonymiske sideordning er det formale udtryk for opgøret med et hierarkisk repræsentationsunivers, hvor mening, sandhed og væren hviler *under* fremstillingen. Men der ”er” intet *under corpus*; i den henseende er Nancy eksponent for en overfladefilosofi¹⁷.

”As if I say”, skriver Nancy. Og jf. ovenfor: ”in random order and completeness”. Sådan må hans fremstillings lister være. Vi har i det foregående set, hvordan Descartes lader hhv. fyldepenen, lærredet, masken og fabelen være medier for hans fremstilling. Dette velvidende, at han etablerer en fiktion, men at fiktionen kan rumme dens egen sandhed og orden. ”[W]hat we shall do is to invent an order [*sed tamen aliquem fingimus*]”¹⁸, skriver Descartes. Vi vil gøre noget lignende i det følgende, hvor opgaven er at redegøre for Nancys haptiske ontologi. Vores afsæt er listen over subjektets vokabular og tegningen af dets topografi. Men *hvor* i dette afsæt skal vi ende og hvor begynde, når det ene punkt kan være lige så godt som det andet og vi frit kan vælge en orden? Jeg ved det ikke og lader derfor det mindst originale gælde: alfabetets rækkefølge. Dermed har vi et udgangspunkt og en orden.

Fra term til term skal vi nu bevæge os gennem subjektets vokabular. Som i et leksikon vil der undervejs blive knyttet kommentarer til hver term jf. nedslag i et udvalg af Nancys tekster. Derridas *On Touching – Jean-Luc Nancy* vil tjene som supplement og bl.a. perspektivere Nancys filosofi ift. den fænomenologiske tradition. Der vil forekomme tilsyneladende gentagelser i ”an ongoing stammer of bits and pieces”, hvor f.eks. *berøring* forklares ved *grænse* og *grænse* ved *berøring*, hvilket samlet set betyder, at *corpus* til tider kan fremstå som en frustrerende tautologi. Jf. citatet ovenfor bruger Nancy selv udtrykket ”a drop-by-drop nomenclature of bodies”. Det er et udtryk, der vækker associationer ift. det samlede projekts fokus på såvel navn/*Navnet* som udsigelse (*nomen*: navn, *calare*: udråbe, kalde sammen). Derfor bliver listen herfra til en *nomenklatur*. Jeg ved ikke, om vi

¹⁶ C, 57.

¹⁷ Her også det politiske, demokratiske aspekt af hans tænkning; dvs. et opgør med centrale magtstrukturer til fordel for interaktion mellem ligeværdige.

¹⁸ ES, 36. Dette udtryk kan med fordel ses i lyset af Derridas forord til Malabou, Catherine 2005. *The Future of Hegel. Plasticity, Temporality and Dialectic*, London: Routledge, hvor Derrida Malabou ”invents an idiom”, ix.

som kronen på værket vil kunne tegne en ny tegning og dermed – endelig – ane konturerne af en haptisk figur. Vi får se¹⁹.

Corpus' nomenklatur:

artikulation

Vi har set, hvorledes Nancy anskuer det cartesianske subjekt som et dynamisk felt af med- og modsatrettede kræfter. Artikulation er *måden, hvorpå* disse kræfter udveksles bl.a. i subjektets *sammenrækning*, hvor det u-udstrakte (ikke)berører det udstrakte. Oversat til den haptiske ontologi udgør dette (ikke)sted en *åbning* i *corpus*; "a hiatus at the core of contact – tact precisely!"²⁰. Her artikuleres forskel og enhed, adskillelse og forening, således at "[w]hat joins divides; what adjoins is divided. *Brisure* (...) is the exact and infinitely discrete limit upon which the joint articulates itself"²¹. Denne selv-artikulation har både et formalt og et materialt aspekt. "Form means that body is articulated (...) as (...) a relation to another body – or a relation to itself"²². Dette dobbelte aspekt er på samme tid skrøbeligt og stærkt:

If I penetrate the form of a body, I destroy it, I dissolve it as form and make it into a mass (...). If we wish to keep the word *matter*, then we should say that it's the impenetrability of what is form – in other words, relation, articulation, and therefore, yet again, the relation between sensing, sensing oneself, being sensed, and sensing something as from the outside²³.

Corpus' artikulation er denne indirekte, forskudte *selv-berøring*. En *selv-berøring*, der som *åbning* ikke "finder sted", men som skaber sted eller "er" sted. Dette forklarer Nancy med konkret henvisning til det cartesianske "ego", der alene "er" som udsigelse: "(...) "ego" being "ego" only when

¹⁹ Udtrykket 'voir venir' ('to see (what is) coming') er gennemgående i Derridas forord til Malabou 2005: "''To see (what is) coming' is to anticipate, to foresee, to presage, to project; it is to expect what is coming; but it is also to let what is coming come or to let oneself be surprised by the unexpected, by the sudden appearance of what is un-awaited", ix.

²⁰ OT, 70.

²¹ FT, 95.

²² Bemærk her, at den tyske (og vel opr. franske) tekst er bedre jf. Stoellger, Philipp 2010. *Passivität aus Passion. Zur Problemgeschichte einer 'categoria non grata'*, Tübingen: Mohr Siebeck: "Form meint, dass der Körper sich artikuliert", 55. Der er m.a.o. her tale om en „forma corporis“ dvs. en subjektiv genitiv, hvor kroppen er subjekt for handlingen at fomme. Kroppen former sig... ikke én gang for alle, men vedvarende (> plasticitet (Malabou) > semper a novo incipere (Luther)).

²³ OtS, 127. Bemærk Aristoteles 1998. *Om Sjælen*, Frederiksberg: DET lille FORLAG. Aller sidst i *Om Sjælen* skriver Aristoteles, at et levende væsen ikke kan eksistere uden følesansen og at derfor "ødelægger overdrivelsen i de rørlige ting ikke kun sanseorganet, men også det levende væsen, da denne sans alene er nødvendig", 98. Dvs: ikke røre (for meget), hvis kroppen/sjælen skal bestå. Endvidere: OtS, 127.

articulated, articulating itself as spacing or flexion, even the inflection of a *site*. The enunciation of “ego” doesn’t just *take place*. To the contrary, it is *place*”²⁴. Se også: *grænse*.

berøring

Det cartesianske subjekt bestemmes som *unum quid* – som ”en slags enhed”, der dog er gennemtrukket af *distinktioner*. Når Nancy senere skriver, at ””I” is a touch”²⁵, så er dette ”I” og denne berøring tilsvarende differeret. Brudt; som *kon-takt* uden *kon-* og dog med *takt*. Derrida spørger i *On Touching – Jean-Luc Nancy*: “What is contact if it always *intervenes between x and x*? A hidden, sealed, concealed, signed, squeezed, compressed, and repressed interruption? Or the *continual* interruption of an interruption, the negating upheaval of the interval, the death of between?”²⁶. Er *kon-takt* et brud i en kontinuitet? Eller er *kon-takt* en (midlertidig) ophævelse af et brud? Nancy svarer ja til det sidste og adskiller sig dermed markant fra det 20. århundredes kropsfænomenologi, hvis hovedskikkelser var Edmund Husserl, Maurice Merleau-Ponty og Emmanuel Levinas. Trods indbyrdes forskelle så hviler disse iflg. Derrida på en ”metaphysics of presence” kendetegnet ved ”[t]he enterprise of returning ’strategically’, ideally, to an origin or to a ’priority’ held to be simple, intact, normal, pure, standard, self-identical, in order *then* to think in terms of derivation, complication, deterioration, accident etc.”²⁷. Dvs. at til trods for at der på forskellig måde i kropsfænomenologien også hævdes et brud i berøringens figur, så defineres dette iflg. Derrida ikke desto mindre negativt ift. et grundparadigme om enhed og homogenitet. Han anser her Nancys tænkning for markant anderledes og beskriver den som ”neither intuitionistic nor continuistic, homogenistic, or indivisibilistic. What it first recalls is sharing, parting, partitioning, and discontinuity, interruption, caesura – in a word, syncope”²⁸.

Bruddet i det cartesianske subjekt har vi mødt, hvor *ego* markeres som *forskelligt* fra enhver ”ting”, idet det *trækker sig tilbage fra sig selv som ”ting*”. Der stilles *ego* overfor en ”sensuous opacity” eller ”obscurity”, der dog iflg. Nancy ”constitutes the instantaneity of clarity”²⁹. For at accentuere dette moment forskyder Nancy den cartesianske optik til en haptik ud fra den betragtning, at en grænse i højere grad kan *mærkes* (som ”sensuous”) end *ses*. Det får den konsekvens, at det mere end noget

²⁴ C, 25.

²⁵ OtS, 131.

²⁶ OT, 2.

²⁷ Derrida, Jacques 1988. *Limited Inc*, Illinois: Northwestern University Press, 93.

²⁸ OT, 156.

²⁹ ES, 103.

andet bliver *grænsen* i subjektet – subjektet *som* grænsedragning – , der kommer til at præge Nancys haptiske ontologi.

Hvad ”er” en grænse? En grænse ”er” ingen-”ting”:

To appeal to the limit is not to set out to conquer a territory. It is not to lay claim to boundaries or borders, for when borders are appropriated, there is no longer any limit. Yet to demand the limit as such is to demand what cannot be appropriated. It is to demand nothing, an infinite exposition which takes place at the limit, the abandonment to this space without space that is the limit itself³⁰.

En grænse kan ikke tilegnes – ikke berøres – uden at ophøre med at være grænse. Den må således omgås med *takt*. Nancys berøring – hans *corpus* – har denne karakter af takt, strejf, tasten og famlen, hvor subjektet som den umulige enhed mellem det u-udstrakte og det udstrakte atter og atter må trække sig tilbage fra sig ”selv”.

Dertil kommer de etiske og religiøse implikationer ift. forståelsen af berøring som *takt*. Dette lader Derrida være afsæt for en overvejelse vedr. en slags taktens ontologi. Han skriver:

Couldn't one say that this measure, this moderation of touch, remains at the service of life to the sole extent, precisely, that some kind of reserve holds it on the brink of exaggeration? A certain tact, a "thou shalt not touch too much", "thou shalt not let yourself be touched too much", or even "thou shalt not touch yourself too much," would thus be inscribed a priori, like a first commandment, the law of originary prohibition, in the destiny of tactile experience.³¹

Derrida aftegner her et religionsfilosofisk potentiale i Nancys haptik, der naturligvis skal uddybes i det følgende. For indeværende er sammenhængen mellem grænsen og dens mulige overskridelse vigtigst. Dog opereres i Nancys haptik ikke med en ydre grænse, der evt. berøres og dermed overskrides. *Corpus* ”er” *som* berøring det (ikke)sted, hvorved en egen, indre grænse artikuleres.

Berøring er imidlertid mere end takt. Eller rettere: takt har en egen *nomenklatur*, der lader forstå, at takt er mere end takt. Nancy skriver:

A corpus of tact: skimming, grazing, squeezing, thrusting, pressing, smoothing, scraping, rubbing, caressing, palpating, fingering, kneading, massaging, entwining, hugging, striking, pinching, biting, sucking, moistening, taking, releasing, licking, jerking off, looking, listening, smelling, tasting, ducking, fucking, rocking, balancing, carrying, weighing...³²

³⁰ FT, 95.

³¹ OT, 47 – dette er væsentligt ift. den foreløbige bestemmelse af det hellige, som ”det, der ikke må røres”. Se også n20.

³² C, 93.

En liste som denne er typisk for Nancy. Han fremskriver – eller *ud-skriver* – *corpus* som et felt af stadigt forskudte berøringer. Aldrig ”the touch” – berøringen – men den konkrete *åbning*, det konkrete *her*: “Touching, to begin with, is also local, modal, fractal”³³. Lige så lidt som *corpus* kan tilegnes, lige så lidt kan det således undgås. Vi ”er” som ”ting” en krop i verden blandt andre kroppe, hvilket implicerer helt konkrete erfaringer af bl.a. at blive trængt, presset og tilmed smittet. I endnu en liste optegner Nancy dette således:

A world where the body is squeezed, febrile, fibrillated, engorged, engorging on its own proximity, all bodies in a promiscuity thick with microbes, pollutions, defective serums, excessive fat, and grinding nerves, obese, emaciated, ballooning, vermin-mined, cream-smearred (...) ³⁴

Listerne bare fortsætter og fortsætter; i lighed med kroppen vil de ingen ende tage, men breder sig som ud over alle grænser. Med dette skrivetekniske greb gengiver Nancy bl.a. den cartesianske ”immediate awareness”, altså den kompakte, uomgængelige selv-erfaring, hvor *ego* sanser ”sig selv”, andre kroppe og verden som *ikke-selv*³⁵. *Corpus* implicerer således et ”eget”, indre fremmedlegeme og det på en måde, der i samklang med grænsens tematik anslår en sammenhæng mellem berøring og smitte. Om dette skriver Derrida: ”Can one ever speak of a thing, x, that is properly tangible? Isn’t this latter the very place of the irreducible contamination and impurification of the proper, of contamination itself, of contact and contagion and impurification?”³⁶. Sådan må det nødvendigvis være. Nancys subjekt er ikke beskyttet *bag* en grænse, men er *som* grænse eksponeret og åbent. For smitte og smerte, men også for nydelse³⁷. (Se i øvrigt: *åbning*).

Nancys *C/corpus* bevæger sig på tværs af alle gængse akademiske sondringer: fra subjektfilosofi til religion til etik til æstetik til politik osv. Dette kan opleves som en udfordring, men understreger samtidig, hvor vidt berøringens tematik favner.

³³ C, 87.

³⁴ C, 103.

³⁵ Nancy bruger gerne udtrykket *experiri*, som betegnelse for dette erfaringsaspekt og forskyder derved erfaringen fra Descartes’ ”inner”, jf. OtS, 134.

³⁶ OT, 109 – dette relevant ift. det hellige jf. ren-uren. Se også ”The Intruder”, i: C, 161-170.

³⁷ *Corpus* er ”offered to touch” og dermed også til ”joy and pain”, C, 117.

distinktion

(denne artikel skrives først i en senere fase og da med tilknytning til Nancys bestemmelse af det hellige som “*det distinkte*”³⁸) (s).

dobbeltbevægelse

I *Writing and Difference* skriver Derrida: “the paradox is that the metaphysical reduction of the sign needed the opposition it was reducing”³⁹. I dette det sproglige tegns implicitte og paradoksale forhold mellem bevarelse (“need”) og ødelæggelse (“reduction”)⁴⁰ ser Derrida muligheden for at ryste metafysikken indefra. Hans tese er således, at det sproglige tegn rummer sin egen auto-dekonstruktion, hvilket giver efterskælv i hele den metafysiske tankebygning. Nancy er afgørende påvirket af Derrida og dette viser sig bl.a. i hans læsning af Descartes. Således hævder han, at det cartesianske subjekt på samme tid bevares og ødelægges i dobbeltbevægelsen mellem bl.a. tvivl og vished. Subjektet anskues m.a.o. som en auto-dekonstruerende struktur: “The very erection and inauguration of the Subject will have brought about the collapse of its substance. Not only have they brought it about but the collapse of the substance also *belongs* to the erection of the Subject”⁴¹.

Oversat til haptikken bliver denne *dobbeltbevægelse* et forhold mellem at røre og at ikke røre. Dog: for at undgå det slette alternativ mellem *umiddelbarhed* og *mediation*, må Nancy introducere den paradoksale (ikke)berøring *takt*. Derrida forklarer:

one should understand tact, not in the common sense of the tactile, but in the sense of knowing how to touch *without* touching, without touching *too much*. Tact touches on the origin of the law. Just barely. At the limit. By essence, structure, and situation, the endurance of a limit as such consists in touching *without* touching the outline of a limit⁴².

I hjertet af (ikke)berøringen virker således *corpus*’ egen, indre grænse, der ikke *lader* sig berøre uden at blive noget andet, end den (dvs. *corpus*) ”er”. Men som loven er konstitutiv ift. dens egen overskridelse, således gælder også for grænsen, der ikke må berøres: den bevares, idet den ødelægges

³⁸ Jf. Nancy, Jean-Luc 2005. *The Ground of the Image*, New York: Fordham University Press.

³⁹ I ”Structure, Sign and Play” i: WD, 355.

⁴⁰ Her sammenhæng ift. til Aristoteles’ potens og akt – netop ødelæggelse og bevarelse. Samt husk refleksion ift. forskydning som dels ”sidelæns” – fra signifier til signifier, men også ”i dybden” – jf. ”Force and Signification” i: WD, 1-35, hvor Derrida er betænkelig ved strukturalismens reduktive totalitarisme; den gør alting ”fladt” (panoramagram, s. 4), idet ”force” fastholdes som form.

⁴¹ ES, 16.

⁴² OT, 66f.

ved berøring. Derrida anskuer dette som et forhold mellem begær og afståelse og skriver om Nancys berøring, at “it *abstains* from touching on what it touches, and within the abstinence retaining it at the heart of its desire and need, in an inhibition truly constituting its appetite”⁴³. I *Ego Sum* bemærker Nancy, hvordan Descartes formaner prinsesse Elizabeth til en ”abstention from meditation”. Hun kan ganske vist med sin fornuft tænke subjektet som forskel, men som enhed må det erfares. Nancy påpeger imidlertid, at en ”abstention” allerede er virksom i fornuftens *mediation* og at erfaringen således betragtet ikke er at forstå som en *umiddelbarhed*, men som en dobbelt ”abstention”, idet den består i at ”abstain from abstaining myself”⁴⁴. Ved at insistere på denne dobbelte ”abstention” placerer Nancy sig et sted ”før” de sondringer mellem *mediation* og *umiddelbarhed*, tanke og krop, begær og afståelse, der kan volde problemer. Sagt på en anden måde: han lader først de binære poler aktualiseres i og med *dobbeltbevægelsen*, hvor *corpus* som grænse og åbning eksponeres for ”sig selv”⁴⁵.

I en af sine mange lister placerer Nancy *dobbeltbevægelsen* midt i *corpus*: ”squeezing”, ”entwining” og ”hugging” står side om side med ”releasing” og ”ducking”⁴⁶.

⁴³ OT, 67.

⁴⁴ ES, 109.

⁴⁵ Bemærk alle de religionssociologiske aspekter af tematikken vedr. lov, begær og afståelse specifikt ift. de gammeltestamentlige forskrifter for omgang med det hellige. Se bl.a. kapitlet ”The Untouchable, or the Vow of Abstinence” i OT, 66-91. Herunder: Berøring som både “conjunctive and disjunctive” (jf. *brisure* – *hinge* – *artikulation*) – “it brings into contact both contradictory orders (do do and do not do) thus exposing them to contamination and contagion” – at overføre urenhed.... blande sammen – og NT: ikke adskille-ikke sammenblande. Mht. kærtegnet som berøring (henvisning til Levinas): Kærtegnet overskrider “the order of power, of knowledge, of temporality ordered in the present, the order of the theoretical constative or the praxic and productive performative, it is the order of the face itself”, s. 79. Vi er her v et sted også Nancy beskæftiger sig med – det der er exactly excessive – Levinas taler bl.a. om en ”exorbitant ultramateriality”. L skriver om denne ”ultramateriality”, at den ”designates the exhibitionist nudity of an exorbitant presence coming as though from farther than the frankness of the face, already profaning and wholly profaned, as if it had forced the interdiction of a secret. *The essentially hidden throws itself toward the light, without becoming signification* (...) The simultaneity of the clandestine and the exposed precisely defines *profanation*. It appears in equivocation” (tvetydighed), s. 81. – pro fanum / foran templet (udenforstående, vanhelligelse), clandestine (clam – skjule, intestine – indre). Der er altså en tvetydighed i kærtegnet, der bla. rummer en etisk trussel, fordi det rækker ”hinsides” ansigtet. I dette hinsides (og jf. kærtegnets overskridelse af ”jeg kan”) også en måde at omgå intentionalitet. Dvs D antyder (i stedet?) en phenomenology of Eros. “Love is not reducible to a knowledge mixed with affective elements which would open to it an unforeseen plane of being. It grasps nothing, issues no concept, does not issue, has neither the subject-object structure nor the I-thou structure”, s. 82 – samt vigtigt citat mht materialitet: “The non-signifyingness of erotic nudity does not precede the signifyingness of the face as the obscurity of formless matter precedes the artist’s form. It already has forms behind it; it comes from the future, from a future situated beyond the future wherein possibles scintillate”, citat af Levinas, s. 82. Refleksioner vedr. forholdet mellem Levinas’ *Eros* og Nancys *Psyche*. Dertil jf. begær: “The enjoyment of pleasure that “is broken” there where it “is satisfied””, s. 85. Derrida skriver som afslutning på kapitlet: “Law of tact: it all begins – fidelity itself, oaths – with an unforgivable perjury”, 91. Dvs. her mulighed for udblik ift. Gen 3: “Du må ikke røre”.

⁴⁶ C, 93.

eks-

Descartes' fremstilling af subjektets teori er betinget af, at et direkte *selv-syn* er umuligt. Han søger således måder, hvorpå subjektet kan *ud*-tænkes (*ex-cogitari*) og *ud*-trykkes (*ex-primendum*)⁴⁷ indirekte. Ydermere gælder, at subjektet ikke kan gribes successivt som ”først tænker jeg” og ”så skriver jeg”. Subjektet har derimod karakter af en begivenhed, hvori tanken bliver til, idet den – som skrivende – er *ude-af-sig-selv*. Når Nancy i bl.a. ”On the Soul” refererer til Descartes, så sker dette på en måde, hvor ”soul” og ”body” anvendes synonymt. Hensigten er at oversætte Descartes *unum quid* til den haptiske ontologis subjekt (*corpus*), idet et indirekte *selv-syn* forskydes til en indirekte *selv-berøring*. Subjektet ”er” således den berøring, der (ikke) berører sig selv *ude-af-sig-selv*. Nancy skriver: ”[t]he body is the ego that senses itself to be other than ego”⁴⁸. Tilsvarende gælder, at “[t]he soul is the body’s difference from itself, the relation to the outside that the body is for itself”⁴⁹. Subjektet er således som enhed eksponeret for dets egen, indre forskel. Hvor Descartes bruger udtrykket ”inner awareness” om subjektets erfaring af dette forhold, dér benytter Nancy det latinske *experiri*⁵⁰, der betegner en prøvende, tastende, udadrettet handling. *Eks-* er dermed ikke alene et fortegn for Nancy ontologi, men har også epistemologiske og eksistentielle betydninger:

The soul is the presence of the body, its position, its “stance,” its “sistence” as being *out-side* (ex). The soul is the fact that a body exists (..) that there is extension and exposition. It is therefore offered, presented open to the outside⁵¹.

Det er næsten umuligt at tænke *eks-* uden at tænke *in-*. Men med en for Nancy karakteristisk formulering gives en omvej: ”(..) weighing is the intention of extension”⁵², skriver han. At *corpus* vejer bliver her nøglen til at omgå dikotomien mellem *eks-* og *in-* samt det spørgsmål om *-tension*, som Derrida med god grund stiller, når han påpeger, at ”there remains a need to wonder about the body, the force, the compulsive drive that sets this syllable *ex* in motion and keeps it alive”⁵³. Hvad

⁴⁷ ”et quid simplicius excogitari potest ad hoc exprimendum”, ES 31.

⁴⁸ OtS, 131.

⁴⁹ OtS, 126.

⁵⁰ OtS, 134

⁵¹ OtS, 128.

⁵² C, 95.

⁵³ OT, 26.

der driver *eks-* (hvad der m.a.o. gør, at *corpus* tenderer), er iflg. Nancy intet andet end *corpus*' vægt. *Ude-af-sig-selv* afvejer *corpus* således "sig".

ekscs

Dekonstruktionen kaster lys over de konstitutive betingelser i det repræsentationsunivers som hvilket, den metafysiske tænkning og begrebsdannelse virker. I dette univers er et idealt, grundlæggende nærvær indskrevet som fravær (og dermed som *ekscs*) og jf. forestillingen om sandhed som overensstemmelse holdes det sproglige tegn således oppe som en dobbeltbevægelse af nærhed og afstand mellem det betegnede og det betegnende. Nancy ser i Descartes ansatser til en metafysikkritik, hvor denne i sin fremstilling forskyder sandheden fra idealitet til begivenhed. Dette sker, når Descartes retter sin opmærksomhed mod udsigelsen "ego" og her erkender, at der ikke under (*sub*) udsigelsen hviler (*stasis*) et *ego*, der som *sub-stans* udsiger sig. Subjektet hviler således ikke på en ydre, ideal *ekscs*, men er derimod gennemtrukket af en egen, indre grænse. For i udsigelsen markeres *ego* som forskelligt fra enhver "ting", idet det trækker sig tilbage fra sig selv som "ting".

I Nancys haptiske ontologi betyder dette, at en *ekscs* indskrives i *corpus*, hvor *corpus* som berøring stødes tilbage fra sig selv. Han skriver: "This is, in fact, the sense of the word *sublimitas*: what stays just below the limit, what touches the limit (limit being conceived, in terms of height, as absolute height). Sublime imagination touches the limit, and this touch lets it feel 'its own powerlessness'"⁵⁴. Det sublime er således her ikke et systemeksternt transcendentalt betegnet, men derimod systemets (*corpus*') egen, indre grænse, dér hvor det "berører" dét, det ikke kan berøre ("its own powerlessness") og dermed "sig selv" (som "powerless"). Denne "powerlessness" kan ses i sammenhæng med *corpus* som vægt, således at *corpus* hverken kan overskride eller sublimere "sig selv" som "ting", som vægt. I "On the Soul" skriver Nancy: "The weight of the body has to weigh to the point that it becomes impossible to sublimate this weight, to animate it, to spiritualize it"⁵⁵. Igen er det nødvendigt at huske, at "body" i denne sammenhæng anvendes synonymt med "soul" og dermed betegner *corpus*. Men faktisk bemærker Nancy et andet sted, at selve ordet "body" (som "krop" i bogstavelig forstand) måske er overflødig, en *ekscs*, der fastholder den dualisme, Nancy med *corpus* søger at imødegå: "Perhaps body is the word without employment par excellence. Perhaps, in any language, it's the word *in excess*"⁵⁶. Måske kan noget tilsvarende hævdes om ordet "sjæl".

⁵⁴ OT s. 105, "Sublime Offering" i: FT, 233.

⁵⁵ OtS, 135.

⁵⁶ C, 21.

eksposition

I sin læsning af Descartes fokuserer Nancy på *måden, hvorpå* Descartes viser (*eksponerer*) sin metode – og dermed ”sig selv”. Fordi subjektet ”er” *cogito*, er det i egentlig forstand tanken, der søges eksponeret *som* tænkende. Dette kan alene ske, idet tanken er *ude-af-sig-selv*. Nancy forklarer: ”The *cogito*, insofar as it has or makes a figure, is excogitated; it is only thought by ex-posing itself, by feigning to expose itself and by exposing its feint, its fiction, its extravagance”⁵⁷. Oversat til den haptiske ontologi betyder denne bevægelse *ikke*, at et *indre* eksponeres i forhold til et *ydre*. Hvad der eksponeres er snarere den åbning, *corpus* ”er”. Og dermed også det brud, *corpus* som (ikke)berøring ”er”. I ”Expeausition (Skin-Show)” beskæftiger Nancy sig derfor mod forventning slet ikke med temaet ”hud”⁵⁸ som ekspositionens ”sted”, men derimod med det (ikke)sted, der lades åbent, når *corpus* i en *fremtræden-og-tilbagetrækning* (ikke) viser ”sig”. Nancy forklarer:

This spacing, this departure, is its very intimacy, the extremity of its separation (or, if we prefer, of its distinction, its singularity, even its subjectivity). The body is *self* in departure, insofar as it parts – displaces itself right here from the *here*. The intimacy of the body *exposes* pure a-seity as the swerve and departure that it *is*. A-seity – the *a-se(lf)*, the to itself, the by-itself of the Subject – *exists* only as the swerve and departure of this *a* – (of this *a-part-self*), which is the place, the moment proper of its presence, its authenticity, its sense. The *a-part-self*, as *departure*, is what’s exposed.⁵⁹

I dette *ekstremiseringens yderpunkt* er subjektet som blottet over for sig ”selv”; eksponeret for og udleveret til den *sandhed* (for nu at bruge den cartesianske terminologi), at det *som* berøring ikke kan berøre ”sig selv”. Således betragtet anslår *eksposition* også en tematik vedr. vold og Nancy fremhæver her det paradoksale forhold, at *corpus* trods (eller måske rettere: på grund af) dets karakter af *åbning* er ukrænkeligt og at enhver vold derfor viser sig (afslører sig, blamerer sig) netop *som* vold. Nancy skriver: ”Bodies are absolutely inviolable. Each is a virgin, a vestal on its bed: and virginal not because she is closed, but because she is open”⁶⁰.

⁵⁷ ES, 50.

⁵⁸ Mht. huden som et ledemotiv i Nancys filosofi se: Stoellger 2010: ”Statt von einem ’inneren Auge’ der Seele auszugehen, von einer ’transcendentalen Anschauung’ oder einer ’visio’, sei die *Haut* das Medium der Wahrnehmung von Alterität, sei es im Selbst- oder im Fremdverhältnis. (...) Was traditionell als ’oberflächlich’ gelten würde, Haut und Körper, werden umbesetzt als ’principia primae philosophiae’“, 56.

⁵⁹ C, 33.

⁶⁰ C, 57. ”Virgin” kan ses i sammenhæng med det genkommende ”The psyche is extended” (se: *ekstension*).

Som denne *dobbeltbevægelse* (af *fremtræden-og-tilbagetrækning*, at komme og forlade, at bevares og ødelægges) eksponeres og ”er” *corpus*. På mange måder er *ekspositionen* således det (ikke)sted, hvor Descartes’ ”*sum*” specifikt omtolkes i Nancys haptiske ontologi. Han skriver således: “The body is a thing of exposition. It’s not just that the body is exposed but that the body *consists* in being exposed. A body is being exposed”⁶¹.

ekstension

Det cartesianske subjekt støder på dets egen indre grænse, når det forsøger at tænke ”sig selv” som en enhed af det forskellige; af det u-udstrakte og det udstrakte. I subjektets udsigelse ser Nancy imidlertid en omvej ift. denne statiske og formale apori, idet udsigelsen anskuet som dynamisk og plastisk begivenhed *ud-strækker* (*eks-tenderer*). Derrida beskriver Nancys læsning af Descartes som ”a strange trajectory between an improbable gland and a mouth from before speech [*parole*], an opening still anoral and already touching”⁶². *Ekstension* er denne ud-strækning, *før* der er ”noget” (en koglekirtel eller en mund) *at* udstrække. I omtolkningen af det cartesianske subjekt skriver Nancy således: ”A body is a (...) tension. And the Greek origin of the word is *tonos*, ”tone.” A body is a tone. I’d also even say that a tension is also a *tending*”⁶³.

Nancy finder en prægnant formulering af denne tematik vedr. *ekstension* i og med en sætning af Freud: ”Psyche ist ausgedehnt, weiss nichts davon” (”The psyche is extended, knows nothing about it”). Atter og atter⁶⁴ vender denne sætning tilbage i Nancys tekster og altid med reference til *ekstension*. *Corpus* (som ”psyche”) betragtes således i dets begivenheds aspekt: ”psyche” er ”the form of a body in action (...) the extension of atoms and/or of the *id*”⁶⁵). Samtidig betones, at *corpus* (i lighed med ”psyche”) er ”uvidende” om ”sig selv”, hvilket jf. haptikken vil sige: ikke kan berøre ”sig selv”. Dette vilkår forlener Nancys *corpus* med et skær af tragik: “She knows nothing of this – and that is what everyone knows around her, with such exact and cruel knowledge”⁶⁶.

⁶¹ OtS, 124.

⁶² OT, 37.

⁶³ OtS, 134. Her muligt udblik ift. Derridas forord til Malabou 2005, hvor Derrida relaterer spørgsmålet om plasticitet som aktivitet hhv. passivitet til Hegels reference til termen *automatos* eller *automatismos*, der jf. Aristoteles angår ”the self-being of that which necessarily moves in and of itself (*aus sich selbst*), but also, *at the same time*, the self-being of what happens in and of itself by chance or by accident”, xii.

⁶⁴ ”Psyche” i *Première livraison/ The Experience of Freedom* (1978), *Le poids d’une pensée* (1991) (*The Gravity of Thought*, 1997), *Corpus* (1992) m.fl.

⁶⁵ C, 95.

⁶⁶ Se OT, 13 m henv. til *The Experience of Freedom*, bemærk også *ex-act*. N betoner, at denne ikke-viden egentlig ikke er negativ, men et rent og skært fravær af viden, C, 97.

Parallelt med denne partielle forståelse af *corpus* (som uvidende, mens alle andre ved), så er *ekstensionens* vilkår en forudsætning for den topografi, som *corpus* også ”er”. Nancy benytter i den forbindelse ofte formuleringen *partes extra partes* som betegnelse for så vel subjektets selv-forhold som dets væren i verden og markerer derved et åbningens fællesskab, hvor de enkelte dele ikke subsumeres en given helhed. *Corpus* er her at forstå som ”[c]ountries: not territories, domains, or lands, but extensions that we cross without ever gathering them into a synopsis or subsuming them under a concept”⁶⁷.

ekstremiseringens bevægelse

Descartes’ subjekt kan i tvivlen foregive, at alt er fiktion. Men *at* subjektet tvivler og dermed ”er”, det er sandt. Fjernest fra sig selv (som fiktion), er det dermed nærmest sig selv (som sandhed). Dog; subjektet bevæges ikke ”mellem” disse ekstremer. Subjektet er snarere dette *at* ekstremiseres, dvs. at eksponeres ift. dén egne, indre grænse, at det i sandhed *ikke* er muligt *ikke* at være. Og vel at mærke at *ikke ikke* være som *unum quid*, dvs. som enhed og forskel af tanke og krop. I dette forhold ser Nancy muligheden for at modgå den idealiseringsbevægelse, der er implicit i metafysikkens sproglige tegn. Kroppen risikerer i denne bevægelse at fanges mellem to slette alternativer: enten står den som krop *i vejen for* mening eller også ophæves den *i* mening og er dermed ikke længere krop. Nancy skriver:

In whatever way, the body sets the trap of sign and sense – and is completely entrapped by it. If it’s a sign, then it’s not sense: therefore it has to have a *soul* or *spirit*, which will be the *true* “body of sense”. If it’s sense, then it’s an indecipherable sense of its own sign (a mystical body, and therefore, once again, “soul” or “spirit”)⁶⁸.

Den vestlige tænknings krop kan m.a.o. ikke være, hvad den er – et *hoc est* –, fordi den allerede i Platons hule er negativt bestemt som mangel, mørke og fravær af mening. Omvendt kan den heller ikke være, hvad den *ikke* er (en ideal *krop-af-mening/mening-som-krop*) uden at ophæves *som* dette bestemte *hoc est*. Nancy sammenfatter: ”The signifying body – the whole corpus of philosophical, theological, psychoanalytical, and semiological bodies – *incarnates* one thing only: the absolute contradiction of not being able to be a *body* without being the body *of a spirit*, which disembodies it”⁶⁹. Med afsæt i bl.a. Descartes’ *unum quid* forsøger Nancy at undgå dette slette alternativ, idet han bl.a. omtolker det cartesianske subjekts *ud-sigelse* til en *ud-skriven*. Nancy er her påvirket af Derridas

⁶⁷ C, 55.

⁶⁸ C, 69.

⁶⁹ C, 69.

grammatologi, men går et skridt videre, idet han lader skrift være berøring. "Writing isn't signifying", skriver Nancy og præciserer: "Writing [is]: touching on extremity". I forsøget på at omgå det sproglige tegns præmis om sandhed som overensstemmelse, hvilket fastholder det betegnende (kroppen) i det betegnedes (tankens) tjeneste, så søger Nancy i berøringen det (ikke)sted, der ikke er kroppens hhv. tankens fælles ekstremitet, men derimod deres respektive ekstremiteter: *det*, *hvorved* de bliver, hvad de (ikke) er. Tanke *tanke* og krop *krop*. Og *corpus corpus*. Nancy forklarer denne sammenhæng mellem berøring, skrift og ekstremisering:

To inscribe presence is not to (re)present it or to signify it, but to let come to one and over one what merely presents itself at the limit where inscription itself withdraws (or exscribes itself, writes itself outside itself)... The experience named "writing" is this violent exhaustion of the discourse in which "all sense" is altered, not into another sense or the other way, but in this exscribed body⁷⁰.

exscribing

Når Nancy redegør for det cartesianske subjekt som udsigelsen "ego", så sker det på en påfaldende grafisk måde. Han skriver bl.a., at "(...) *ego* makes or makes itself into *exteriority*, (...) primordial spatiality of a true *outline* in which, and only in which, *ego* may come forth, trace itself out, and think itself"⁷¹. Omrids ("outline") og spor ("trace") er termer, der umiddelbart associerer til Derridas vokabular, herunder *arkespoet*, der beskriver det forhold, at i sproget betragtet som et system af indbyrdes forskelle (jf. Ferdinand de Saussure) bærer ethvert tegn spor af, hvad det *ikke* er. Tegnet medviser m.a.o. mærker af, hvad der adskiller det fra det "selv". Væsentligt er nu, at sporet i "sig selv" intet "er", tværtimod hører "udslettelsen til dets struktur"⁷². I teksten *Différance* relaterer Derrida denne forståelse af sprog, tekst og spor til Heideggers påvisning af den ontologiske differens. Idet han følger Heideggers indsigt mht. at forskellen mellem væren og det værende er glemt og idet han påpeger, at *sporet* efter sporet af denne forskel er udslettet, så er det imidlertid Derridas antagelse, at den metafysiske tekst "må have bevaret præget af, hvad den har mistet eller reserveret, sat til side"⁷³. Nancy følger således Derrida, når han retter sin opmærksomhed mod selve skriften (dette *at* skrive) og *i* denne begivenhed ser en *dobbeltbevægelse* af bevarelse og ødelæggelse (udslettelse). Descartes gør for sin del noget lignende, når han for at redegøre for (selv)erkendelsens begivenhedsaspekt lader sit "dum scribo, intelligo" anskueliggøre jf. fyldepennens bevægelse. Det er

⁷⁰ FT, 110f.

⁷¹ ES, 112.

⁷² Derrida, Jacques 2002. *Différance*, Frederiksberg: DET lille FORLAG, 77.

⁷³ D, 78.

således ikke skrift som den figurative afbildning af et tankeindhold, der optager Descartes, men derimod fyldepennens *dobbeltbevægelse* mellem spids og top, der som dette *at* skrive anskueliggør dette *at* tænke. Nancy viderefører i sin haptiske ontologi denne opmærksomhed på skrift og tænkning som en umiddelbart ”nonsignifying gesture”⁷⁴.

Oversat til haptikken er skrift og berøring to sider af samme sag. Hvilket også vil sige, at *corpus* og skrift må ses i sammenhæng. Som berøring udskrives *corpus*, men ikke til en mening, der kan gribes. Det vil sige, at ligesom *corpus* som berøring ikke *kan* berøres, således kan *corpus* som skrift heller ikke læses. I stedet er *corpus* en anvisning på en omgang med skrift og mening, hvor læsning bliver at forstå som *takt* snarere end som tilegnelse. Nancy skriver:

In all writing a body is the letter, yet never the letter, or else, more remotely, more deconstructed than any literality, it's a "letricity" no longer meant to be read. What in a writing, and properly so, is not to be read – that's what a body is. (...). Writing, reading, a matter of tact. But still (...) under the condition that tact isn't concentrated, doesn't claim (...) – the privilege of an immediacy that would fuse all senses and "sense"⁷⁵.

I Nancys haptik er *sense* ikke begrænset til betydningen ”mening”, men har også konnotationer til ”sansning” (og ”retning”). *Corpus* i lyset af skrift og læsning bliver da en omgang med mening, hvor den begrebslige tænkning og den kropslige sansning åbnes og afgrænses gensidigt:

writing takes its place at the limit. So if anything at all happens to writing, nothing happens to it but *touch*. More precisely: touching the body (...) with the *incorporeality* of "sense". And consequently, to make the *incorporeal touching*, to make of meaning a touch⁷⁶.

Skrift anskuet ”på” grænsen eller som grænse viderefører aspekter af Derridas *différance* som *arkeskriftens* forskelssættelse⁷⁷. Samtidig markerer Nancy denne grænsedragning som en *åbning*, hvor mening snarere end at være statisk og begrebsmæssig forlenes med et plastisk aspekt, der bl.a. kan ses i sammenhæng med Derridas *supplement* i dets dobbelthed af vedvarende tilføjelse og erstatning (se også: *forskydning*). I den forbindelse bestemmer Nancy *corpus*’ mening som ”a sense open as “sensory” senses are”⁷⁸. Dog; eftersom berøring i Nancys haptik er den *brudte* berøring, kan denne ”meaning of touch” ikke have en enhedsmæssig karakter. Som i Derridas *grammatologi*

⁷⁴ ES, 24. – dette relevant ift. senere ”prayer without prayer”.. nonsignifying gesture.

⁷⁵ C, 87.

⁷⁶ C, 11.

⁷⁷ I FT skriver Nancy direkte, at ”Writing is *différance*”, s. 92.

⁷⁸ C, 83.

betyder dette, at ikke bare mening, men også subjekt, sandhed og væren ud-skrives som forskel snarere end som enhed: "[w]riting the *anatomical* sign of "self," (...) doesn't signify, but cuts, separates, exposes"⁷⁹. At skrive sådan er, hvad *corpus* "er". Og derfor må en skrift (ikke "om" (*de*)), men "ud af" (*eks*) *corpus* være tilsvarende brudt. Den må rumme "ruptures, reversals, discontinuities (discreteness), or trivialities, contradictions, and displacements of discourse within itself"⁸⁰. Dog; samtidig med markeringen af *corpus* som gennemtrukket af forskelle søger Nancy i lighed med Descartes' *unum quid* at insistere på *corpus* som enhed. *Corpus* som skrift er således også at forstå i dets begivenhedsaspekt som grænse-dragning eller linje-føring og her kommer termen *ductus* til hjælp. Nancy bestemmer *ductus* som

a paleographic term designating each of the lines used to trace a single letter" og ift. *corpus*' skrift betoner *ductus* da en særlig plasticitet, der muliggør en artikulation af *corpus* som både forskel og enhed. Skrift er således "the multiplication and the ductility of the trait, its fracturing at its juncture and also (..) the effacing of the trait: less than a single trait, its dissolution in its own ductility"⁸¹.

Den brudte skrift og det brudte *corpus* sætter som nævnt spørgsmålet om så vel skrivningens som læsningens tilegnelse på spidsen. Det bliver faktisk umuligt at være herre over den "egne" skrift. Tværtimod glider den hele tiden *corpus* af hænde. Eller rettere; hverken skrift eller *corpus* "er" "før" eller "efter" dette at skrive: "And so we have to write from a body that we neither have nor are, but where being is exscribed. If I write, this strange hand has already slipped into my writing hand"⁸². Igen understreges således den nære sammenhæng mellem det epistemologiske, det eksistentielle og det ontologiske aspekt af Nancys haptik.

fald

Nancy omsætter i sin haptik det cartesianske subjekt som et forhold mellem det u-udstrakte og det udstrakte til et forhold mellem det vægtløse og vægt. Det u-udstrakte vejer ikke, det udstrakte gør. Og dog. For faktisk lader Nancy forstå, at selv det u-udstrakte (dvs. tanken) må veje – om end ganske lidt. I teksten "The Weight of a Thought" påpeger Nancy den etymologiske sammenhæng mellem at tænke ("penser") og at veje ("peser") og lader dette være afsæt for en refleksion vedr. "a

⁷⁹ C, 85.

⁸⁰ C, 21.

⁸¹ FT, 101. Se også Crockett's forord til Malabou, Catherine 2010. *Plasticity at the Dusk of Writing: Dialectic, Destruction, Deconstruction*, New York: Columbia University Press.

⁸² C, 19.

weighty/weighing property of thought, which would be identical to a thinking property of the weighty thing”⁸³. Nancy kalder selv dette sammenfald for ”the meaningful game of the slippage of the *etymon*”⁸⁴, men dette spil kan med fordel ses ift. det cartesianske subjekt, der som *cogito* markeres som *forskelligt* fra enhver ”ting”, idet det trækker sig tilbage *fra* sig selv som ”ting”. *Cogito*’et kan således ikke komme ”bag om” ”sig selv”, hvilket oversat til Nancys haptik betyder, at ”it is not having such an access that makes us thinking as well as weighty beings, and that strikes the chord within us, as ourselves, of this discord of weight and thought that constitutes the whole weight of a thought”⁸⁵.

Nu gælder, at hvad der vejer, er udsat for tyngdekraft og med denne pointe skærper Nancy det dynamiske aspekt af det cartesianske subjekts (selv)erkendelse. For subjektet kan ikke alene tænke og (dermed) af-veje og over-veje; det kan også *som* vægt falde.

For at få greb om omfanget af faldets tematik kan det være en hjælp helt undtagelsesvist at se ud over Nancys egen horisont i og med et citat af Søren Kierkegaard. Der falder tanken nemlig også. Kierkegaard skriver om det umulige i at tænke sig ind i Abrahams tro: ”I Helten *tænker* jeg mig *ind*, i Abraham kan jeg ikke tænke mig ind, naar jeg har naaet Høiden, falder jeg ned, da det, der bydes mig, er et Paradox”⁸⁶. Det er påfaldende, at Kierkegaard her skildrer tænkningen som en fysisk erfaring af bl.a. at falde. Tænkning er således betragtet som et indbyrdes spil mellem vægte, herunder dette at *som* vægt være prisgivet den egne vægt.

Disse eksistentielle og epistemologiske aspekter af faldets tematik udfoldes også af Nancy. Når han for eksempel atter og atter vender tilbage til Freuds sætning ”The psyche is extended, knows nothing about it”⁸⁷, så sker det bl.a. med flg. variation: ”Psyche is extended in her coffin. Soon it is going to be shut”⁸⁸. Dette ”soon”, der jf. dets etymologi fra det franske *bientôt* rummer konnotation til *tostus* (at brænde, flamme op) forlener *corpus* ikke bare med faldets, men også med *forfaldets* vilkår. Derrida kommenterer i den forbindelse: ”Precocity, promptitude, precipitation, haste, or imminence – *bientôt* seems to signify an *advance*, and we cannot be sure that it gives us time for the future”⁸⁹. *Corpus* falder – *som* og *mod* dets egen endelighed. Dette fald sker hele tiden og det sker endegyldigt.

⁸³ ”The Weight of a Thought” i Nancy, Jean-Luc Nancy 1998. *The Gravity of Thought*, Atlantic Highlands: Humanities Press, 76.

⁸⁴ ”Elliptical Sense” i FT, 96.

⁸⁵ GT, 76f. Se også OT, 71-75

⁸⁶ Kierkegaard, Søren. ”Frygt og Bæven” i: *Samlede Værker V*, København: Gyldendal, 32.

⁸⁷ OT, 12. Jf. Nancy, Jean-Luc 1993. *The Birth to Presence*, Stanford: Stanford University Press: ”The psyche is outstretched, without knowing it”, 393. Samt C: ”“The psyche’s extended: knows nothing about it.””, 21.

⁸⁸ OT, 13. BP: ”Psyche is outstretched in her coffin. Soon it will be closed”, 393.

⁸⁹ OT, 13.

Men uanset hvad, er faldets spor tilbage, hvilket også bliver et afgørende tema, når Nancy på sigt beskæftiger sig med de monoteistiske religioner, herunder spillet mellem den ene guds fravær og nærvær. I *Corpus* skriver han:

Bodies always about to leave, on the verge of a movement, a fall, a gap, a dislocation. (Even the simplest *departure* is just this: the moment when some body's no longer *there*, right *here* where he was. The moment he makes room for a lone gulf that he himself *is*. A departing body carries its spacing away, withdraws into itself – while leaving its very spacing “behind” – as one says – *in its place*, with this place remaining its own, at once absolutely intact and absolutely abandoned. *Hoc est enim absentia corporis et tamen corpus ipse*.)⁹⁰

I den topografi *corpus* ”er”, kan det m.a.o. falde og efterlade et ”*dér*” ”*her*”. Nancy bryder imidlertid med metafysikkens repræsentationsunivers, idet *corpus*’ ”*dér*” og ”*her*” er indre yderpunkter *i corpus*, der modgår, at metafysikkens mening og krop enten falder fra ”hinanden” eller falder sammen. Dette sidste sammenfald sidestiller Nancy med astrofysikkens sorte huller, hvor en stjerne kan være så stor, at dens tyngde holder lyset tilbage og den derfor falder sammen om sig selv, hvorved der i universet åbnes et hul uden materie. Set således går metafysikkens ideale *krop-af-mening/mening-som-krop* op *om* og *i* sig selv uden at efterlade nogen *ekscs*: ”In such circular reabsorption, achieved signification also promptly disappears. And it is precisely here that the body itself disappears: as the height of signification, “the body” hasn’t stopped being stretched, exasperated, torn between the unnameable and the unnameable: all the stranger for being more intimate”⁹¹. Hvor forholdet mellem mening og krop er på sit “højeste” ophæves eksterioriteten og kroppen ”forsvinder”. Tilbage er et ”hul”. Nancy skriver:

That the metaphysical or mystical body, the body of incarnation and sense, might finally be a *hole*, is hardly surprising: as the all-signifying of a sense whose sense is body-building, the body is the end of the signifier as well, the absolute *crisis* of the sign, the pure sense of pure sense, *hoc est enim corpus meum*, with *hoc* designating *here* a total absence of exteriority, a non-extension concentrated in itself (...) infinite intussusception, the *proper* devouring itself, all the way to the void at its center – in truth deeper, even, than the center, deeper than any trace of spacing (which the “center” still retains), in an abyss where the hole absorbs even its own edges”⁹².

At Nancys *corpus* falder, er der ikke tvivl om. Men det er ikke i dette metafysikkens sorte hul. Det er *i* eller rettere *som* et andet hul. Og egentlig slet ikke som hul, men som *åbning*.

⁹⁰ C, 33.

⁹¹ C, 73 – også (jf. CP) Hegels spekulative langfredag – repræsentation af døds kamp/repræsentationens døds kamp

⁹² C, 75.

For at forstå denne sammenhæng mellem fald og åbning kan Derridas *différance* endnu en gang være oplysende. I den sproglige struktur, hvor mening (ikke) finder sted, virker *différance* i det dobbelte aspekt af *temporisering* (udsættelse i tid) og *spatiering* (adskillelse i rum). Denne dobbelthed fører iflg. Derrida til ”den største dunkelheds punkt”⁹³. For hvordan kan *différance* tænkes *både* som udsættelse *og* som adskillelse? Hvordan være *både* en *begrænset*, økonomisk omvej, der ”sigter imod at genfinde lysten eller nærværet, udsat af (bevidst eller ubevidst) beregning” *og* et *generelt* forhold til ”det umuliges nærvær, (...) udgift uden forbehold, (...) uigenkaldeligt nærværestab, (...) dødsdrift”⁹⁴? Derrida besvarer kun indirekte disse spørgsmål, idet han lader det uforbeholdne, tabet og dødsdriften være et element af *différance* betragtet som *spil*. Noget *er* på spil i den sproglige struktur, nemlig forholdet mellem mening og ikke-mening. Derridas påstand er nu, at den filosofiske diskurs (i modsætning til den poetiske diskurs) *ikke* vover dette spil, hvilket på sin vis er komisk: ”[a]bsolute comicalness is the anguish experienced when confronted by expenditure on lost funds, by the absolute sacrifice of meaning: a sacrifice without return and without reserves”⁹⁵. Her over for sætter Derrida med henvisning til Bataille den poetiske diskurs, der risikerer at udsætte (eller netop *åbne*⁹⁶) sig for ikke-mening. Denne risiko kan imidlertid i et vist omfang koreograferes og dermed trods alt kalkuleres: “In order to run this risk within language, in order to save that which does not want to be saved – the possibility of play and of absolute risk – we must redouble language and have recourse to *ruses*, to *stratagems*, to *simulacra*”⁹⁷. Vi har i Nancys læsning af *Ego Sum* set, hvorledes Descartes i sin fremstillings koreografi lader fyldepenne, lærredet, masken og fabelen være de medier, ved hvilke hans teori anskueliggøres. Disse medier virker på en måde, der kan lignede netop med et spil. Et spil, der udsætter Descartes’ subjekt for fiktionens, tvivlens og vilkårlighedens vilkår. Samtidig er spillet en forudsætning for subjektets (selv)erkendelse som sandhed, vished og orden.

⁹³ D, 70.

⁹⁴ D, 70f.

⁹⁵ WD, 324. Derrida skriver videre: “To be indifferent to the comedy of the *Aufhebung*, as was Hegel, is to blind oneself to the experience of the sacred, to the heedless sacrifice of presence and meaning. Thus is sketched out a figure of experience (...) which mimes through sacrifice the absolute risk of death. Through this mime it simultaneously produces the risk of absolute death, the feint through which this risk can be lived, the impossibility of reading a sense or a truth in it, and the laughter which is confused, in the simulacrum, with the opening of the sacred”, WD, 325. Alt dette er væsentligt mhp. det hellige, herunder eksplicit ”the opening of the sacred” som åbning *af* det hellige (objektiv genitiv) og/eller åbning *ved* det hellige (subjektiv genitiv) – jf. det helliges dekonstruktion.

⁹⁶ *Différance* som *spatiering* bliver da det, “in every discourse which can open itself up to the absolute loss of its sense, to the (non-) base of the sacred, of nonmeaning, of un-knowledge or of play (...)”, WD, 330.

⁹⁷ Min kursivering.

På baggrund af disse indsigter fra Derrida og Descartes tror jeg, der kan være grund til at overveje, om Nancys *corpus* på en lignende måde er sat i spil. Og sat i spil *af* og *ved* dets egen vægt; den vægt, hvorved det vedvarende risikerer at falde under den vægt, *corpus* "er".

Der er her flere ting at bemærke. For det første gælder helt grundlæggende, at faldet både i eksistentiel og fysiologisk forstand synliggør hvilke kræfter, der usynligt er virksomme i den oprejste stilling. Ved at risikere faldet og måske tilmed koreograferer det, anskueliggøres *corpus* m.a.o. som det, det "er": et dynamisk felt af kræfter i spil. Nancy lader nu (for det andet) dette koreograferede spil omdøbe til *techne* og lader det under ét konstituere såvel *corpus* som "verden". I en komprimeret redegørelse for denne sammenhæng skriver han i *Corpus*:

I (...) prefer to say that the *techne* is one of a sharing of bodies, or of their compearance (...) along which we are exposed together, in other words, neither presupposed in some other Subject, nor post-posed in some particular and/or universal end. But exposed, body to body, edge to edge, touched and spaced, near in no longer having a common assumption, but having only the between-us of our tracing partes extra partes. (...) Our world has inherited the world of gravity: all bodies weigh on one another, and against one another (...). But bodies weigh lightly. Their weight is the raising of their masses to the surface. Unceasingly, mass is raised to the surface; it bubbles up to the surface; mass is thickness, a dense, local consistency. But it isn't concentrated "inside," within "itself": its "self" is the "outside" as that which its inside is exposed. Massive areality is sustained by extension, not concentration, by extent, not foundation, truth be told, its principle and expectation are not to weigh but being weighed. Weighing is done on a single support, and presupposes the construction of a universe: being weighed requires the assistance of another body and the extent of a world. It belongs to the order no longer of presupposition but of coming. Bodies come to weigh against one another, such is the world.⁹⁸

I hele denne lange, tæt vævede argumentation er naturligvis indeholdt en række politiske og etiske betragtninger. Begrænser vi os imidlertid til at læse "body" som *corpus*, så er termen *techne* udtryk for det vilkår, at først i en gensidig udveksling af vægt bliver *corpus* til; som *corpus extra corpus*. Men at lade sig veje ("being weighed") rummer risikoen for ikke at blive vejjet og dermed falde. Således betragtet er risikoen for at falde et vilkår og en forudsætning for såvel *corpus* som "verden". Dog gælder, at faldet faktisk kan gribes, idet "mass is raised to the surface". Hvori denne "oprejsning" består, skal ikke uddybes her, men at den er virksom, er relevant ift. faldets tematik.

Den koreograferede risiko har andre navne end *techne*. Et af disse er *clinamen*, der er knyttet til den romerske digter og filosof Lucretius (ca. 98-55 f.Kr.). Lucretius tager i sin beskrivelse af verdens

⁹⁸ C, 91-95.

indretning udgangspunkt i Epikurs lære om atomet, herunder det atomare fald (*clinamen*), der følger en uforudsigelig, vigende bane. Betegnelsen *clinamen* er velegnet som beskrivelse af det spil, der gør sig gældende i *corpus* som berøring af det, der ikke kan berøres. Noget falder og lader sig ikke fuldt og helt gribe. Dermed er *clinamen* også knyttet til tematikken mening og ikke-mening. I ”On a Divine Wink” skriver Nancy om dette i forbindelse med det tegn, der (som et vink, et blink) på samme tid unddrager og åbner i retning af mening:

There is always excess, lack, or curvature of sense: the wink is, in fact, first and foremost to curve or to bow, to angle, vacillate, wobble, list. I speak here of the *clinamen* of sense without which there would be no languages, but only characteristics. I speak of the *clinamen*, which creates a world of sense, while hinting at its truth in non-sense⁹⁹.

Corpus kan ikke gribes som mening, men falder i retning af ikke-mening; deri er dets sandhed og mening.

En sidste ting, der er vigtig ift. spørgsmålet om det koreograferede fald, er, at Nancys haptik kan retroagere ift. det cartesianske subjekt, således at dets udsigelse ”*ego*” i og med risikoen for *ikke* at blive hørt også kan implicere risikoen for at falde. På sigt bliver denne sammenhæng vigtig, når Nancy beskæftiger sig med bønner som den liturgiske (koreograferede) handling, der iflg. hans tese om kristendommens auto-dekonstruktion ikke er at betragte som en bøn *til* nogen *om* noget. Bøn er derimod en *åbning* ift. ”the incommensurable, in relation to which we are only poor”¹⁰⁰. ”Poor” – eller slet og ret prisgivet den vægt under hvilken *corpus* uvægerligt falder.

for/s

Nancy opholder sig ved det cartesianske subjekt, endnu før dets udsigelse ”*ego sum*” kan bestemmes ift. modsætningen mellem stilhed og lyd, sprogbruger og sprogsystem. Noget må være virksomt her, noget, der som sådan ikke ”er”, men som dog ”makes up the very act of *ego*, its self-position in the form of: it withdraws *itself*, and this *happens* to it, at the extreme point of its fabulation – of its *saying* (...)”. Med afsæt i det latinske *for* og dets fonetiske konnotation til det franske *fors* formulerer Nancy nu en form for udsigelse før udsigelsen, der måske kan sammenlignes med Derridas *différance*. Som *différance* kan *for/s* hævdes at rumme et tofoldigt element af *temporisering* og *spatiering*.

⁹⁹ Nancy, Jean-Luc 2008. *Dis-Enclosure: The Deconstruction of Christianity*, New York: Fordham University Press, 106. Mht. *clinamen* se også: ”Fragments” i Nancy, Jean-Luc, 1993. *The Experience of Freedom*, Stanford: Stanford University Press, 159 samt C, 95.

¹⁰⁰ D-E, 138.

Temporisering som dette at *for* (i betydningen: ”jeg taler”) er rettet mod mening (”*ego sum*”). Og *spatiering* som dette at *fors* (i betydningen: ude, udenfor) markerer en adskillelse, hvor mening eksponeres for ikke-mening. Herudover bærer *for/s* også i sig levn fra det latinske *foro* (”jeg borer”) (og afledt heraf *forum*: ”åben plads”). Nancy påpeger ikke denne yderligere konnotation, hvilket egentlig er mærkeligt åbningens tematik taget i betragtning. Derridas *différance* betegner yderligere et hhv. aktivt og passivt aspekt i betydningsdannelsen, om end *différance* iflg. Derrida egentlig ”indvarsler eller snarere erindrer” om mediumformen, der kendes fra eks. græsk. Mediumformen er ”på en vis måde det ikke-transitive”, der omgår filosofiens ”undertrykkelse” i en hhv. aktiv og passiv form¹⁰¹. Det cartesianske subjekt er ligeledes at betragte som et forhold mellem et aktivt og et passivt aspekt, mellem *ego* og *me*. I Nancys læsning af Descartes artikuleres dette forhold i og med *for/s* som en (ikke)udsigelse før udsigelsen. Her gælder, at ”at the extremity of *for*, it [*ça*] barely articulates itself. It opens itself”¹⁰². Når Nancy her skriver ”*for*”, må dette ses i dets dobbelte betydning af hhv. *for* og *fors*. Begge er aspekter af én og samme begivenhed; *åbningen*. En åbning i hvilken, der er en intern forskel mellem et passivt og et aktivt aspekt; mellem dette *at åbnes* (jf. *for*) og *at åbne* (jf. *fors*). Et (ikke)sted mellem disse modsætninger kan ”det” (”it [*ça*] “) måske hævdes at være virksomt i en dobbeltbevægelse af *fremtræden-og-tilbageatrækning*, i hvilken det (jf. den grammatiske mediumform) på samme tid er passivt (jf. ”*this happens to it*”) og aktivt (jf. ”*it withdraws itself*”). Nancy lader disse overvejelser vedr. *for/s* være implicite i sin henvisning til Descartes, når han i *Corpus* relaterer subjektets udsigelse som *fremtræden-og-tilbageatrækning* til haptikken: ”*Ego enunciated is instantly detached from ego enunciating, precisely because it’s the same, and hence ego: it’s an identity withdrawn, identified as withdrawn, identical to its withdrawal. (...) Descartes is correct, and in the following way: I ob-ject my body against myself, as something foreign, something strange, the exteriority to my enunciation (”ego”) from this enunciation it-self*”¹⁰³. Nancy gengiver her den vigtige indsigt fra *Ego Sum*, iflg. hvilken *ego* i subjektets udsigelse markeres som *forskelligt* fra enhver ”ting”, idet det *trækker sig tilbage fra sig selv som ”ting*”. Dog fastholder han både ift. sin egen tænkning og i sin læsning af Descartes subjektet som *enhed*. En enhed (*corpus*), der som udsigelsens begivenhed finder sted – eller rettere: *bliver ”sted*”:

In the Cartesian *ego*’s articulation (...) mouth and mind are the same: it’s always the body. Not the body of the ego, but *corpus ego*, “ego” being “ego” only when articulated, articulating itself

¹⁰¹ D, 55.

¹⁰² ES, 86.

¹⁰³ C, 29.

as spacing or flexion, even the inflection of a site. The enunciation of "ego" doesn't just *take* place. To the contrary, it *is place*¹⁰⁴.

Ad omveje får Nancy på denne måde sine overvejelser vedr. *for/s* som åbning relateret til *ego's* udsigelse, idet udsigelsen åbner et sted eller (jf. en anden term i Nancys vokabular) som *ekstension* udstrækker (sig som) et sted. Der er således ikke et "atopia" eller et "utopia" for *ego* men alene det "ec-topia", som hvilket det konkret udstrækker "sig":

Thus the *corpus ego's* material axiom, or absolute archi-tectonic, implies that there's no "ego" in general, only the one *time*, the occurrence and occasion for a *tone*: a tension, vibration, modulation, color, cry, or song. Always, in any case, a *voice*, and not a *vox significativa*, not a signifying order, but *the timbre of the place where a body exposes and proffers itself*¹⁰⁵.

Denne sammenhæng mellem udsigelse og "sted" forskydes i Nancys haptiske ontologi således, at det snarere end udsigelsen bliver tænkningen, der får hans primære opmærksomhed. Han skriver: "A thought *doesn't say* "hoc est," but a thought *is* "hoc est"¹⁰⁶. En tanke, altså. Men ikke en tanke, der henviser til væren. En tanke, der som *corpus* "er".

forskydning

Descartes lader i sin fremstilling subjektet indfælde i en kæde af forskudte blikke, hvor det er henvist til et indirekte *selv-syn*. Forskydning (om end langs en anden akse) gør sig også gældende, når dette subjekt (som tanke) lader ét tankeindhold træde frem eller tilbage ift. et andet som hhv. figur eller grund. Under ét betoner Nancy i sin læsning af Descartes, at subjektet imidlertid ikke bør tænkes som et "noget", der forskydes eller forskyder, subjektet "er" dette *at* forskyde/s. Der er grund til at tro, at Nancy på dette stræk er påvirket af Derrida, herunder *supplementets* tematik.

På baggrund af den strukturelle lingvistik's bestemmelse af sprog som et indbyrdes system af forskelle, betegner termen *supplement* et aspekt af det forhold, at identitet (det *egne*) gives ved forskel (det *ikke-egne*). *Supplementet* bærer imidlertid "selv" en forskel i sig. For på den ene side er det at forstå som en *tilføjelse* til noget, der allerede er helt, nærværende og fuldkomment; en slags *surplus* til hvad, der i-sig-selv er "the fullest measure of presence"¹⁰⁷. På den anden side er *supplementet* en *erstatning* eller kompensation for noget, der grundlæggende mangler: "[i]t intervenes or insinuates itself *in-the-*

¹⁰⁴ C, 27.

¹⁰⁵ C, 27.

¹⁰⁶ C, 113.

¹⁰⁷ Derrida, Jacques 1997. *Of Grammatology*, Maryland: The John Hopkins University Press, 144.

place-of; if it fills, it is as if one fills a void”¹⁰⁸. De to funktioner af *supplementet* viser sig iflg. Derrida i en forskudt gensidighed: ”[e]ach of the two significations is by turn effaced or becomes discretely vague in the presence of the other”¹⁰⁹. Metafysikkens repræsentationsunivers hviler på dette forskudte forhold mellem bevarelse og ødelæggelse, hvor *supplementet* kompenserer for et fravær, idet det på samme tid forudsætter og skaber forestillingen om et muligt nærvær. Nancy diagnosticerer dette begær efter mening, sandhed og væren, når han i *Corpus* skriver: ”we’re obsessed with showing a *this*, and with showing (ourselves) that this *this*, here, is the thing, we can’t see or touch, either here or anywhere else”¹¹⁰. Men begæret mættes ikke og forskydningen falder ikke til hvile, for “[t]his, this...*this* is always too much, or too little, to be *that*”¹¹¹.

I teksten ”Ellipsis”, der henviser til Derridas tekst af samme navn i *Writing and Difference*, lader Nancy ellipseformen med dens dobbelte centrum illustrere betydningsdannelsens forskudte bevægelse. En bevægelse, der aldrig vender tilbage til sit udgangspunkt, men atter og atter bæres videre:

Sense calls for more sense (..) Consequently there is something missing in sense, something missing from the start. And “all sense is altered or exhausted by this lack.” Writing is the outline of this alteration. Hence, this outline is “in essence elliptical,” because it does not come back full circle to the same¹¹².

Nancy gør nu to ting. Han insisterer for det første på *sense* ikke alene i dets konnotation til ”mening” og ”retning”, men også som ”sansning”, hvilket i betydningsdannelsens struktur betyder, at begæret efter ”mening” omtolkes til begæret efter at ”sanse”, dvs. berøre. For det andet anskues *sense* som elliptisk: ”as not moving around a fixed point, but coming endlessly to the limit”¹¹³. *Sense*, der i metafysikkens repræsentationsunivers som et ydre, ”fixed point” (”mening”) driver forskydningens bevægelse, bliver således omsat til en berøring (”sansning”), der i ”sig selv” har elliptisk karakter, idet den atter og atter strejfer, men dog ikke overskrider en egen, indre grænse. Nancy skriver: ”To touch oneself, to be touched right at oneself, outside oneself, without anything being appropriated. That is writing, love, and sense”¹¹⁴. I Nancys haptiske ontologi betyder dette, at berøringen (*corpus*) kommer til at *afbryde* forskydningens bevægelse i retning af ”mening”. For ganske vist ”er” *corpus*

¹⁰⁸ OG, 145.

¹⁰⁹ OG, 145.

¹¹⁰ C, 3.

¹¹¹ C, 35.

¹¹² FT, 93.

¹¹³ FT, 106.

¹¹⁴ FT, 109.

”selv” et forskudt, elliptisk forhold mellem at berøre og ikke berøre, men *som* berøring (og dermed ”sansning”) bryder *corpus* med ”mening” – ikke i retning af en *anden* ”mening”, men med ”mening” *som sådan*. Nancy skriver:

a discourse of the body or on the body is both touched by and touches upon something that isn't discourse at all. Which means quite simply that the body's discourse cannot produce a *sense* of the body, can't give sense to the body. Rather, it has to touch on what, from the body, interrupts the sense of discourse¹¹⁵.

Et andet navn for denne afbrydelse er *sammentrækning* jf. det cartesianske subjekt, der støder på dets egen, indre grænse som en ”sensuous opacity” eller ”obscurity”. Ift. Nancys haptik betyder dette, at *corpus* som forskydning afbrydes af ”sig selv” som *materialitet*, dvs. som en *artikulation*, der på samme tid samler og adskiller. I forlængelse af læsningen af Descartes lader Nancy (ikke)stedet for forskydningens afbrydelse placere i *munden* – eller rettere: i *åbningen* ”før” munden:

This place is not a place, and yet it is not out of place. Within place, within the extension of a face, it makes up the gaping of a nonplace. In this nonplace the figure (extension, measure) and the figurelessness (thought without measure) are joined together and distinguished, are joined together through their distinction. The place of the uttering is formed by the internal dis-location of this reunion¹¹⁶.

fremtræden-og-tilbagetrækning

Descartes (selv)fremstilling angår teorien om, at subjektet i sandhed ”er”. Det påfaldende er imidlertid, at disse led (fremstilling, teori, subjekt, sandhed og væren) er internt forbundne i en sådan grad, at det ene ”er” – eller viser sig som – det andet i en indbyrdes *fremtræden-og-tilbagetrækning*. Denne dynamik gør sig bl.a. gældende, når Descartes inddrager fabelen som medie i sin fremstilling. Ikke som en fabel ”om” noget, men slet og ret som fabelen ”Descartes”. Afstanden mellem fabelen og dens forlæg er her væk, således at fabelen i sandhed ”er” subjektet – og subjektet i sandhed ”er” en fabel (”*mundus est fabula*”). Men denne gensidige ophævelse (og stadfæstelse) er kun mulig, fordi en *grænse* er virksom: fiktionens grænse. Subjektet er således for Descartes det sted, “where I can no longer feign, the point of the impossible feint or fiction, or else the point of the feint's passage to its limit”¹¹⁷. Subjektet er *ikke* fiktivt – og *hvis*, da er det ikke subjekt. Tilsvarende udgør fiktionen en

¹¹⁵ OtS, 125.

¹¹⁶ ES, 111.

¹¹⁷ ES, 79.

grænse for fabelen. Fabelen *er* fiktiv – og hvis *ikke*, da er den ikke fabel. Dér – hvor subjektet træder frem som fabel og fabelen som subjekt – dér virker fiktionens grænse, således at hhv. subjekt og fabel samtidig trækker sig tilbage som det, de i sandhed er: subjektet som subjekt, fabelen som fabel.

Nancys haptiske ontologi viderefører aspektet *fremtræden-og-tilbagetrækning* og som med det cartesianske subjekt så gælder det, at *corpus* ikke er ”noget”, der kan træde frem hhv. tilbage (og dermed *eksponeres*) ift. ”noget andet”:

”Exposition” doesn’t mean that intimacy is extracted from its withdrawal, and carried outside, put on display. Because then the body would be an exposition of the ”self,” in the sense of a translation, an interpretation, or a staging. (...) “Exposition,” on the contrary, means that expression itself is an intimacy and a withdrawal. The *a-part-self* is not translated or incarnated into exposition, it is what it is there: this vertiginous withdrawal *of* the self *from* the self that is needed to open the infinity of that withdrawal *all the way up to* self¹¹⁸.

En intimitet, altså. Eller sandhed. Nemlig den sandhed, at *corpus*, om end det ”er” berøring, ikke *kan* berøre ”sig selv”. Denne sandhed kan ikke skjules, men eksponeres i og med *corpus*. Og det på en måde, der iflg. Nancy kan forekomme ”svimlende” og tilmed ubarmhjertig. Idet han elaborerer over sætningen ”The psyche is extended”, skriver han: ”She knows nothing of this – and that is what everyone knows around her, with such exact and cruel knowledge”¹¹⁹. Oversat til *faldets* tematik betyder dette, at sandheden ”om” *corpus* som faldende vægt *træder frem* for ”alle andre” end *corpus* ”selv”, der falder uden at vide det. Således betragtet går *corpus* som *fremtræden-og-tilbagetrækning* ikke restløst op. En *ekscen* bliver uomgængeligt tilbage: *corpus* som vægt.

Aspektet *fremtræden-og-tilbagetrækning* står centralt i en række af Nancys senere tekster herunder *The Ground of the Image* og *The Look of the Portrait*. Her kobler Nancy dette dynamiske aspekt med kunstfilosofiske iagttagelser og skriver bl.a. om motivet: ”The image is separated in two ways simultaneously. It is detached from a ground (...) and it is cut out within a ground. It is pulled away and clipped or cut out”¹²⁰. Denne *dobbeltbevægelse* er imidlertid konstitueret i og med motivets omrids, dvs. ved den distinktion (eller *grænse*) som hvilken, det træder frem hhv. tilbage ift. dets baggrund. Når Nancy siden formulerer sin tese vedr. kristendommens auto-dekonstruktion, bliver netop disse indsigter udgangspunkt for en formulering af det hellige som ”*det distinkte*” og for

¹¹⁸ C, 33.

¹¹⁹ OT, 13 samt BP, 393.

¹²⁰ GI, 7.

overvejelser vedr. de monoteistiske religioners gudsbillede som væsentligt bestemt ved aspektet *fremtræden-og-tilbagetrækning*.

grænse

Det cartesianske subjekts (selv)erkendelse udfordres, idet det som umulig enhed af det u-udstrakte og det udstrakte, af ”mening” og ”sansning”, er gennembrudt af en egen, indre grænse. En grænse unddrager sig tilegnelse, idet den vedvarende forskyder sig som eller i retning af atter en grænse¹²¹. Subjektet er således afskåret fra at tænke, se og tilegne sig ”sig selv”. Denne apori sammenfatter Nancy i og med ordet *sense* og dets konnotationer til så vel ”mening”, ”sansning” og ”retning”. En grænse kan ikke tilegnes (som ”mening”) eller berøres (som ”sansning”), men den markerer en ”retning” i forhold til hvilken eller som hvilken, Nancys subjekt (*corpus*) bliver til. Denne ”retning” er ikke at forstå ift. et ”*dér*” eller et ”*her*”, et *indre* eller et *ydre*, men snarere dette at *corpus* ”retter og rettes”.

I en af Nancys aller tidligste tekster er tematikken vedr. ”rettethed” central. Teksten er *The Title of the Letter: A Reading of Lacan*. Den er skrevet i samarbejde med Philippe Lacoue-Labarthe og er, som titlen antyder, en ”læsning af Lacan” nærmere bestemt af Jacques Lacans *The Agency of the Letter in the Unconscious or Reason since Freud* (herefter *The Agency*). At Lacan bruger udtrykket ”fornuften efter Freud” hænger sammen med hans tese om, at det ubevidste er struktureret som sprog. Denne tese er inspireret af den strukturelle lingvistik, herunder Ferdinand de Saussures teori om det sproglige tegn. Lacan forholder sig dog primært til tegnet i dets egenskab af *skema* og finder heri afsæt for sin forestilling om en ”bogstavets instans” forstået som den sproglige strukturs *materialitet*. Han skriver: ”By “letter” I designate that material medium [*support*] that concrete discourse borrows from language”¹²². På denne baggrund ombryder Lacan Saussures tegn ved at fjerne både dets ellipse (opløse tegnet som enhed) og dets to modsatrettede pile (umuliggøre en referentialitet) samt bytte om på placeringen af s og S, så signifianten (betegneren) nu placeres *over* linjen og signifiéen (det betegnede) *under*. Om dette skriver Nancy og Lacoue-Labarthe:

¹²¹ ”To appeal to the limit is not to set out to conquer a territory. It is not to lay claim to boundaries or borders, for when borders are appropriated, there is no longer any limit”, FT, 95.

¹²² ”The Instance of the Letter in the Unconscious or Reason Since Freud” i Lacan, Jacques 2006. *Ecrits: the first complete edition in English*, London: W. W. Norton & Company, afsnit 495 – tjek for sidetal!

Whereas for Saussure, what is essential is the *relation* (the reciprocity, or the association), Lacan introduces a resistance such that the crossing of the bar, the relation of the signifier to the signified, in short, the production of signification itself, will never be self-evident¹²³.

I læsningen af Lacan fokuserer Nancy og Lacoue-Labarthe nu på to af de aspekter af Saussures skema, der har overlevet Lacans ombrydning; nemlig betegneren og linjen (eller: *grænsen*). Det er i denne sammenhæng, at tematikken vedr. ”rettethed” bliver vigtig. For eftersom de to modsatrettede pile i Saussures tegn er elimineret af Lacan, så er dets funktion ift. referentialitet ændret. Der er ikke længere nogen umiddelbar forbindelse mellem betegner og betegnet; tværtimod yder grænsen mellem dem modstand. Dog; er en forbindelse (og dermed en ”mening”) ikke umiddelbar, så er der dog i Lacans skema bevaret en ”rettethed” mod ”mening”. Med en neologisme overtaget fra Freud kalder Lacan denne ”rettethed” *signifiance*. Nancy og Lacoue-Labarthe påviser nu, at i Lacans sproglige struktur er grænsen og *signifiance* gensidigt bestemte. Og det på en paradoksal måde, hvor grænsens overskridelse og opretholdelse er to sider af samme sag. De skriver:

”to pass over to the level of the signified” is always, and perhaps only can be: to pass *to the limit* of the signified, in other words, without crossing that limit (or having already exceeded it, but precisely in such a way that the signified is immediately exhausted, punctuation dissolved and sliding perpetuated). One should consequently maintain these two theses simultaneously – certainly not an easy task: *signifiance* crosses the bar, and *signifiance* only slides along the bar¹²⁴.

Denne samtidige overskridelse og opretholdelse af grænsen sammenfatter Nancy og Lacoue-Labarthe med en formulering, der peger frem mod Nancys senere haptiske ontologi: ”[s]ignifiance operates thus at the edge of signification, that is to say that it touches on what until now has been excluded from the signifying order by Lacan”¹²⁵.

Allerede tidligt i Nancys filosofiske arbejde er der således etableret en forbindelse mellem grænsens, forskydningens og berøringens tematik. Denne forbindelse videreudvikles i *Ego Sum* og det står klart for Nancy, at en redegørelse for subjektet som gennembrudt af en egen, indre grænse fordrer en anden metodisk tilgang end Descartes’ optik. Han skriver således i ”The Sublime Offering” i *A Finite Thinking*: “[T]he singular mode of the presentation of a limit is that this limit must be reached, must

¹²³ Nancy, Jean-Luc og Philippe Lacoue-Labarthe 1992. *The Title of the Letter: A reading of Lacan*, Albany: State University of New York, 36.

¹²⁴ TL, 62f

¹²⁵ TL, 62.

come to be touched: one must change sense, *pass from sight to tact*”¹²⁶. Denne forskydning fra optik til haptik kommer imidlertid ikke grænsen nærmere. Snarere sker det paradoksale, at grænsens urørlighed understreges. Eller måske rettere; det bliver med Nancys haptik tydeligt, at subjektet forstået som den tanke, der søger at tænke sig selv, støder imod, trækkes sammen, træder tilbage i forhold til dets egen, indre grænse. En grænse, der i virkeligheden ikke er én grænse, men et spil *hvorved* grænser artikuleres. Dette forklarer Nancy således:

By itself, articulation is only a juncture, or more exactly the play of the juncture: what takes place where different pieces touch each other without fusing together, where they slide, pivot, or tumble over one another, one at the limit of the other without the mutual *play* – which always remains, at the same time, a play *between* them – ever forming into the substance or the higher power of a Whole. Here, the *totality is itself the play* of the articulations.¹²⁷

Citatets “different pieces” lader forstå, at *corpus* ikke er bredt ud i mindre enheder, der så som *grænseved-grænse* kan udgøre en større, samlet enhed (“a Whole”). *Corpus* ”er” derimod det stadige spil som hvilket, subjektet ”glider”, ”drejer” og ”snubler” ift. dets egen, indre grænse. En grænse, der atter og atter viser sig som det, der ikke *kan* berøres; det, der ikke *kan* tænkes. Nancy skriver således, at “philosophy has always already given itself over to the thinking of what it can neither master nor examine (...) it [thinking] is given over (..) to and delivered (...) for what from the beginning exceeded it, outran it (...), and overflowed it (..)”¹²⁸. Her er det vigtigt at ikke tænke dette ”what” som ”noget andet”, der ligger hinsides *corpus*’ grænse. Hvad, der unddrager sig *corpus*, er *corpus* ”selv”.

Her melder sætningen ”The psyche is extended, knows nothing about it” sig på ny. For vilkåret for såvel ”psyche” som *corpus* er at være udleveret til og samtidig uvidende om denne selv-unddragelse. En selv-unddragelse, der paradoksalt nok ”er” selvet. Nancy skriver om ”psyche”, at ”she is but a dispersion of infinitely parceled out places in locations that divide themselves and never penetrate each other. No encasement, no overlap; everything is outside another outside”¹²⁹. ”Psyche” (og dermed *corpus*) er således at forstå som en slags foldestruktur uden dybde, hvor en inderside også

¹²⁶ “Sublime Offering” i: FT, 233. Bemærk; sidste del af sætningen figurerer i den oprindelige fransk tekst *Une pensée finie*, 179, men er mærkeligt nok udeladt i Libretts engelske oversættelse fra 1990. Derrida bemærker dette i OT, 98 (n10, 334).

¹²⁷ Nancy, Jean-Luc 1991. *The Inoperative Community*, Minneapolis: University of Minnesota Press. *The Inoperative Community*, 76. Mht. *partes extra partes* se også Morin, Marie-Eve. *Jean-Luc Nancy*, Cambridge: Polity Press, 2 samt OT, 325, n37.

¹²⁸ OT, 104 med henvisning til EF, 8.

¹²⁹ ”Psyche” i BP, 393.

altid er folden af en yderside. Derrida kommenterer i denne forbindelse: "The superficies of these surfaces (...) are limits – exposed, as such, to a touch that can only ever leave them intact, untouched and untouchable"¹³⁰. Som grænsen er urørlig, er *corpus* det også: urørligt og dog en berøring.

Nancy drager ikke etiske endsige religionsfilosofiske konsekvenser af de forbindelser mellem grænse og berøring, der kendetegner hans tænkning. Men sådanne konsekvenser er oplagte og Derrida fremdrager dem i *On Touching – Jean-Luc Nancy*. Dette sker i.o.m. overvejelsen vedr. en *taktens lov*, der i anerkendelse af en elementær urørlighed, udgør den (etiske og religiøse) grænse, der samtidig konstituerer muligheden for en overskridelse:

Ritual prohibitions would then come to be determined, afterwards, and only on the background of an untouchability as initial as it is vital, on the background of this "thou shalt not touch, not too much", which wouldn't have awaited any religion, ritual cult, or neurosis of touch. In the beginning, there is abstinence. And without delay, unforgivingly, touching commits perjury¹³¹.

Etiske og religionsfilosofiske perspektiver rummes også i det forhold, at *corpus* ikke er beskyttet *bag* en grænse, men derimod *som* grænse er eksponeret for vold og smitte¹³². Og for nydelse¹³³.

Hvor Nancy i *The Title of the Letter* væsentligt beskæftiger sig med grænsens status ift. den vedvarende, forskudte meningsdannelse, så bliver det siden grænsen som *brud* eller *åbning* i såvel sproglig "mening" som kropslig "sansning", der optager ham. I *Corpus* skriver han således: "Bodies don't take place in discourse or in matter. They don't inhabit "mind" or "body." They take place at the limit, *qua limit*: limit – (...). An opening, discreteness"¹³⁴. Denne udvikling i Nancys tænkning ændrer dog ikke på, at grænsen bevarer en status, der til dels kan sammenlignes med den "bogstavets instans" i *The Title of the Letter*. En status, der næsten får ontologisk rang og som derfor betyder, at "grænse" ikke er helt det samme som f.eks. grænse-*dragning*, forskels-*sættelse* eller *distinktion*. Hvor urørlig grænsen end er i Nancys haptiske ontologi, så har den dog en strukturel karakter, der med et udtryk fra netop *The Title of the Letter* kan betegnes som en "odd materiality"¹³⁵.

kræfter

¹³⁰ OT, 14.

¹³¹ OT, 47 – dette er væsentligt ift. den foreløbige bestemmelse af det hellige, som "det, der ikke må røres". Se også n20.

¹³² OT, 109 – dette relevant ift. det hellige jf. ren-uren. Se også Nancy "The Intruder", i: *Corpus*, 161-170.

¹³³ *Corpus* er "offered to touch" og dermed også til "joy and pain", C, 117.

¹³⁴ C, 17.

¹³⁵ TL, 28.

Nancy fokuserer i *Ego Sum* på udsagnet ”dum scribo, intelligo”, der af Descartes illustreres i og med fyldepenen, når den som *modsatning-i-enhed* anskueliggør det tænkende subjekt som et dynamisk felt af kræfter i spil. Fyldepennens *skrift* forstået som den figurative afbildning af et tankeindhold er således mindre vigtig, end dette *at*, der skrives; *at*, der tænkes. Nancy forklarer:

What happens on the paper is of no consequence so long as this makes you understand that the figures behave in the same way as power. They communicate and are communicated naked. Nudity must be conceived as the stripping away of the body: its disappearance; and the figure must be conceived as power, the tracing more than the traced outline¹³⁶.

I det foregående har jeg flere gange anvendt udtrykket *haptisk figur*. Dette i et forsøg på at redegøre for et formalt og materialt aspekt af Nancys haptiske ontologi. Udfordringen har været (og er), at eftersom ””I” is a touch”, så må det formale aspekt anskues dynamisk og ikke statisk. Og er *figur* da et egnet udtryk? Måske, måske ikke. Hvis, da bør det i så fald gælde netop, at ”the figure must be conceived as power”. Hvilket egentlig blot understreger, hvad vi (ved at omskrive Nancy med Nancy) efterhånden godt ved nemlig, at ”*corpus* must be conceived as power”. *Corpus* ”er” et dynamisk felt af kræfter i spil. Dette spil har vi ift. det cartesianske subjekt iagttaget i og med tankens bevægelser som bl.a. *forskydning*, *fremtræden-og-tilbageatrækning* samt *sammentrækning*. Disse bevægelser artikuleres i og med det cartesianske subjekts egen, *indre* grænse. I udviklingen fra optik til haptik eksponeres subjektet imidlertid for en umiddelbart *ydre* kraft, nemlig tyngdekraften. *Corpus* vejer og kan derfor falde. Spørgsmålet er nu, hvordan vi skal forstå forholdet mellem de mange, *indre* kræfter og den ene, *ydre* (tyngde)kraft. Eller rettere; spørgsmålet er, *om* vi skal forstå dette forhold og hvis; da som et forhold mellem *indre* og *ydre*?

Et svar findes, når Nancy skriver, at ”weighing is the intention of extension”¹³⁷. Her fastholdes det, at *corpus* ikke ”er” og dermed heller ikke som vægt kan være eksponeret for hverken indre eller ydre kræfter, ”før” *corpus* som den umulige enhed af det u-udstrakte og det udstrakte ud-strækker ”sig”; dvs. tænker. På en mærkelig måde, kan det således tilsvarende hævdes, at der heller ikke ”er” en *ydre* tyngdekraft (og dermed en ”verden”) ”før” *corpus*. Derrida ser på dette punkt en forbindelse Nancys haptik og Aristoteles, der i *Peri psuches* beskæftiger sig med omverdensproblemet¹³⁸. Derrida skriver: ””touching” means ”being in the world”. There is no world without touching, and thus without (...)

¹³⁶ ES, 33.

¹³⁷ C, 95.

¹³⁸ Henvist konkret

forceful exertion”¹³⁹. Således betragtet omgår *corpus* sondringen mellem *indre* og *ydre* og for den sags skyld mellem ”før” og ”efter”, idet berøringen (specifikt *selv-berøringen*) sættes som disse modsætningers oprindelse og brydningsfelt.

Her kan der være grund til et udblik til Derridas *Différance*, hvor han gengiver Nietzsches metafysikkritik. I den forbindelse skriver han, at Nietzsche forstår den menneskelige bevidsthed som

virkningen af kræfter, hvis væsen og veje og måder ikke er bevidsthedens egne. Men kraften selv er aldrig til stede: den er kun et spil af forskelle og kvantiteter. Der er ikke nogen kraft i almindelighed uden forskellen mellem kræfterne; og her tæller forskellen i kvantitet mere end kvantitetens indhold, mere end den absolutte størrelse i sig selv¹⁴⁰.

Og Derrida tilføjer med et citat fra Gilles Deleuze, at ””(…) Kvantitetsforskellen er kraftens væsen, kraftens forhold til kraften”¹⁴¹. Det er på dette stræk næsten umuligt at abstrahere fra en jordnær (!), empirisk erfaring af kraft som udveksling af ”noget” med ”noget andet”. Men måske er denne abstraktion slet ikke nødvendig, så længe vi formår at se udvekslingen som *selv-udveksling*, dvs. som *corpus*’ forhold til *corpus*, hvilket ift. *différance* vil sige ”som differeret anden i det sammes økonomi”¹⁴² og dermed netop som et ”kraftens forhold til kraften”.

Deleuze har i en anden sammenhæng beskæftiget sig med kræfternes tematik, idet han i *Francis Bacon. Logique de la sensation* skriver: ”Art and painting, like music, do not reproduce or invent forms, they capture forces. For this reason, no art is figurative. This is what Klee meant when he said, “Art does not reproduce the visible; it makes visible”¹⁴³. Ad denne omvej knyttes en kommentar til det ovennævnte spørgsmål om *figur*, der altså også her ses løst fra en *figurativ funktion*. Og Descartes’ billede af fyldepenen relateres til en mere generel tematik vedr. synliggørelse af det usynlige. En tematik der for Nancys vedkommende omsættes til dette at berøre det urørlige i et (umuligt) forsøg på at ”capture forces”.

Overgangen fra optik til haptik bringer imidlertid ikke subjektet nærmere ”sig selv”. Tværtimod skærpes umuligheden af et selv-syn, af en selv-berøring. For eftersom ””I” is a touch”, sker det paradoksale, at *corpus* som subjekt og dermed som berøring bliver en berøring, der ikke kan berøre en berøring; dvs. en berøring, der ikke kan berøre ”sig selv”. I Nancys haptik er det denne umulighed,

¹³⁹ OT, 140.

¹⁴⁰ D, 67f.

¹⁴¹ D, 68 med henv. til Gilles Deleuze: *Nietzsche et la philosophie* - tjek.

¹⁴² D, 68.

¹⁴³ Jf. Pedicini, Isabella 2012. *Francesca Woodman. The Roman years: between flesh and film*, Roma: Contrasto, 79 med henvisning til Deleuze, Gilles 2002. *Francis Bacon. Logique de la sensation*, Paris: Édition du Seuil - tjek.

der driver et kræfternes spil imellem tanke og krop velvidende, at der intet andet ”er” end netop dette ”imellem”, hvor *corpus* i (ikke)selv-berøringen ikke er et ”mig”, men bliver et ”dig”:

it makes no sense to talk about body and thought apart from each other, as if each could subsist on its own: they are only their touching each other (...). *Feeling oneself touching you* (and not “oneself”) (...): the body is always forcing this thought farther forward, always too far. Thought itself, at this point, is really forcing itself, dislocating itself: because the whole weight, the gravity, of thought – in itself a *weighing* – amounts to nothing more than *a consenting to bodies*¹⁴⁴.

Tanke og krop brydes (og ”bliver til”) i en gensidig udveksling af vægt som hhv. *penser* og *péser* (se: *fald* og *vægt*). Præpositionen ”con-” (i ”consenting”) forekommer ofte i Nancys tekster, men på en uventet måde, idet ”con-” (”cum-” eller ”with”) indikerer de modsatrettede kræfter, der er virksomme i *corpus* som differeret enhed af det forskellige. Således gælder, at ”[i]n an extreme paradox, the other turns out to be *the other of the with*”¹⁴⁵.

I lighed med Descartes’ (selv)fremstilling søger også Nancy i sine tekster at aftegne *corpus* i dets begivenhedskarakter. *Corpus* anskueliggøres således i en lang række lister, hvor af en af dem helt specifikt aftegner sammenhængen mellem subjekt, vægt og kræfter. Nancy skriver:

A subject before any subject: weighing, pressure exerted and received, an entirely archi-primitive community of forces, of bodies as forces, of forms of bodies – psyches – as forces pushing each other, supporting, repelling, balancing, destabilizing, interposing, transferring, modifying, combining, and marrying each other. Weighings distribute extent, extensions, and intensions. Extent is the play of weighings: *partes extra partes*¹⁴⁶.

Nancy griber her til den dynamik og dermed de kræfter, der er virksomme ift. enhver vægt i verden. Disse forhold indskrives i *corpus* og lader ane, at selvom Nancy sjældent forholder sig eksplicit til de eksistentielle aspekter vedr. endelighedens vilkår, så er denne tematik nærværende i hans haptik. Et sted spørger han da også direkte: ”What forces and thoughts pertain, first of all, to the being-thrown-there that the body *is*? (...) What forces and thoughts – force-thoughts, perhaps – *could express* the very familiar strangeness of this being-there, this being-that?”¹⁴⁷. Nancys spørgsmål refererer implicit til Heideggers tænkning vedr. *Da-sein* som *Geworfenheit*, ligesom udtrykket “the very familiar

¹⁴⁴ C, 37f.

¹⁴⁵ OT, 199, m henvisning til Nancy, Jean-Luc 2000. *Being singular plural*, Stanford: Stanford University Press, 81.

¹⁴⁶ C, 97.

¹⁴⁷ C, 13.

strangeness” genkalder det såkaldt *Unheimliche*. Det urovækkende i Nancys sammenhæng er nu, at *corpus* ikke er eksponeret for andre kræfter end det ”selv”. Og dermed – *hvis* det kastes og falder – ”selv” kaster og ”selv” falder.

materialitet

Det cartesianske subjekt kan ikke se sig selv direkte og indfældes derfor i en labyrinth af ikke-seende blikke, hvor det er henvist til at høre sig selv set. Denne labyrinth udgøres bl.a. af et lærred med malning og i sit vedvarende forsøg på dog at finde *noget*, hvis væren ikke kan betvivles, skriver Descartes: ”(...) at least the colors used in the composition must be real”¹⁴⁸. Og Nancy tilføjer: ”This Subject will owe his certainty only to the *undeterminable* nature of his color – indeterminable, yet *materially* certain. Its grain, its paste, its *substance* is there, spread, applied, glued to the canvas on the reverse side of which his colorless ear is glued”¹⁴⁹. Har den sanselige vished en umiddelbart uomgængelig, material karakter, så er det dog subjektet ”selv” som materialitet, der optager Nancy. Materialitet og artikulation er her to sider af samme sag. Artikulation er således den udveksling af kræfter, hvorved det tænkende subjekt bl.a. træder frem hhv. tilbage for ”sig selv”. Denne udveksling udgør iflg. Nancy en form for materialitet, bl.a. idet den yder modstand.

Modstanden er umiddelbart af strukturel karakter. Dette redegør Nancy for i ”On the Soul”, hvor han sonderer mellem masse, substans og materialitet mhp. at omskrive den klassiske dikotomi mellem form og stof til den *artikulation*, hvorved *corpus* (her ”the body”) bliver til som form og stof, tanke og krop, *tanke-krop*. Han skriver: ”If I penetrate the form of a body, I destroy it, I dissolve it as form and make it into a mass, a rotting or a mass grave. If we wish to keep the word *matter*, then we should say that it’s the impenetrability of what is form – in other words, relation, articulation, and therefore, yet again, the relation between sensing, sensing oneself, being sensed, and sensing something as from the outside”¹⁵⁰. Nancy refererer her implicit til Aristoteles, der i sidste kapitel i *Om Sjælen* skriver, at ”overdrivelse i de rørlige ting (...) ødelægger det levende væsen”¹⁵¹. *Corpus*’ materialitet er således strukturel (eller formal), men dog ikke sådan at forstå, at den kan løsrives fra det stof – den vægt – *corpus* (også) ”er”. Netop derfor kan den gennemtrænges og ødelægges.

At Nancy tilskriver *corpus* en (skrøbelig eller ustabil) materialitet, kan med fordel ses i lyset af hans læsning af Lacan i *The Title of the Letter*. Her redegør han sammen med Philippe Lacoue-Labarthe

¹⁴⁸ ES, 50.

¹⁴⁹ 50.

¹⁵⁰ OtS, 127.

¹⁵¹ *Om Sjælen*, III, 13, 98.

for Lacans tese om det ubevidste som en ahistorisk, synkron og symbolsk funktion, der som sprog strukturerer, hvad der kan tage form som erkendelse. Lacan tager bl.a. afsæt i Ferdinand de Saussures teori om det sproglige tegn, om end det i egentlig forstand er det *skema*, Saussure benytter som illustration af tegnet, Lacan anvender¹⁵². Dette skema virker i sproget som en ”bogstavets instans”, hvilket Nancy og Lacoue-Labarthe forklarer således: ”By letter we designate that material support that concrete discourse borrows from language”¹⁵³. Bogstavet er således den sproglige struktur *som sådan*. Strukturen eksisterer, før (eller måske rettere: idet) et subjekt i og med talen gør brug af og derved konstitueres ved den og er kendetegnet ved, hvad Nancy og Lacoue-Labarthe beskriver som, en ”odd materiality”¹⁵⁴. Denne materialitet grunder i, at det sproglige tegns betegner er *lokaliserbar* og udelelig, hvorfor Lacan kan pointere, at sproget ikke er immaterialt: ”It is subtle body (...), but body it is”¹⁵⁵. Nancy og Lacoue-Labarthe konkluderer: ”The letter is matter, but not substance”. En anden måde at forklare dette på, kunne være at se bogstavet netop som den sproget iboende *modstand*, der ikke desto mindre er en forudsætning for enhver betydningsdannelse. En tredje måde er at opfatte bogstavet i lighed med en matematisk eller logisk ligning, dvs. med fokus på dets *funktionalitet* i den givne sammenhæng¹⁵⁶. Det spørgsmål, der motiverer Nancy og Lacoue Labarthes læsning er nu, om denne ”bogstavets instans” er en ”founding and structural architecture” i sproget eller måske ”the guiding thread that alters it”¹⁵⁷.

Med dette dobbelte tilbageblik til Nancys læsning af hhv. Descartes og Lacan præciseres således to forhold. For det første, at materialitet ikke er at forstå som stof i modsætning til form, men snarere (og for det andet) som *det hvorved*, denne forskel strukturelt er bestemt. Dette sidste forklarer Nancy og Lacoue-Labarthe mht. bogstavets instans herunder det sproglige tegns betegner, om hvilken det gælder, at den ”does not divide itself into places, it divides places – that is to say, it institutes them. This amounts to saying (..) that there is not a division because there is materiality, but rather that there is materiality because there is division”¹⁵⁸. Artikulation som *distinktion* bliver her forudsætning for materialitet.

¹⁵² CP kommentar ang Wittgenstein. Bemærk også henvisning til Nancys *The Discourse of the Syncope. Logodaedalus* i Morin 2012: ”Schemata translate the categories of the understanding into forms that are intuitable by sensation”, 11.

¹⁵³ The Instance, 495 – men tjek div oversættelser

¹⁵⁴ TL s. 28 – jf. CP udblik til 2 Kor 3,6 om bogstav og Ånd > Bader, 2013. *The Spirit and The Letter. At Tradition and its Reversal*.

¹⁵⁵ TL s. 28.

¹⁵⁶ Jf. også TL, s. 23n5.

¹⁵⁷ Her på sigt mulighed for udblik til tematik bogstav og Ånd, Bader etc.

¹⁵⁸ TL, 43

Det cartesianske subjekt gennemtrækkes af en egen, indre distinktion, idet det som forskelligt fra enhver "ting", trækker sig tilbage fra sig selv som "ting". Når Nancy forklarer dette forhold mht. *corpus*, så refererer han bl.a. til Hegel, idet han hævder en materialitetens modstand i *corpus*; en modstand, der understreger, at *corpus* som berøring aldrig kan berøre "sig", aldrig kan tilegne sig "sig selv". Nancy skriver om Hegel: "'the mind is a bone," he says, referring to the conformation of the human skull, meaning that the bone eludes the mind, resists it, counters it with an impenetrable objection (*Hoc est enim corpus meum*: it's an impossible appropriation, it's the very impossibility of appropriation in general)"¹⁵⁹.

I og med *Corpus*' mange lister understreger Nancy endvidere materialitetens uomgængelighed i tætpackede kæder af ord. På denne måde lader han en strukturens strukturalitet træde frem på tekstens overflade som "ikke-negerbar" (jf. Mersch, se: *medie*). Dertil føjer sig erfaringen af en anden og mere diffus modstand, idet Nancys lister bevæger sig transkategorialt mellem fornuft og sansning, hvorved de støder imod gængs akademisk diskurs. Nancy skriver således, at han ønsker et *corpus*

of the weighings of a material, of its mass, its pulp, its grain, its gulf, its mole, its molecule, its turf, its trouble, its turgidity, its fiber, its juice, its invagination, its volume, its peak, its fall, its meat, its coagulation, its paste, its crystallinity, its tightness, its spasm, its steam, its knot, its unknotting, its tissue, its home, its disorder, its wound, its pain, its promiscuity, its odor, its pleasure, its taste, its timbre, its resolution, its high and low, right and left, its acidity, its windedness, its balancing, its dissociation, its resolution, its reason...¹⁶⁰

medie (integumentum)

Descartes søger at se, hvad der ikke kan ses og at vise, hvad der ikke kan vises. Hans fremstilling får dermed en indirekte karakter, idet fyldepen, lærredet, masken og fabelen bliver den ikklædning (*integumentum*), der anskueliggør hans teori (og dermed ham "selv"). Nancy bemærker imidlertid, at den cartesianske ikklædning ikke blot har en formidlende funktion, men at den er virksom på en måde, der omgår modsætningen mellem direkte præsentation og indirekte repræsentation¹⁶¹. Denne opmærksomhed vedr. *mediet* i dets egen ret ses allerede i *Om Sjælen*, hvor Aristoteles beskæftiger sig med forholdet mellem den enkelte (syns-, høre-, smags-, lugte- og føle-) sans og det, som sanses og i dette forhold overvejer muligheden af et "sanseorgan". Men især følesansen volder vanskeligheder og Aristoteles siger: "Hvorvidt sanseorganet er indre eller ej, eller det blot er kødet, derpå synes der ikke at være noget tegn i den omstændighed, at sansningen finder sted samtidig med

¹⁵⁹ C, 29

¹⁶⁰ C, 99.

¹⁶¹ ES, 49.

berøringerne”¹⁶². Aristoteles overvejer da muligheden af en *hinde*, der er omviklet ”kødet” og igennem hvilken berøring kan passere til et ”indre”, men han forkaster denne tanke for i stedet at anskue spørgsmålet om et medie ift. hans systematiske sondring mellem virkelighed og mulighed. Han siger:

At sanse er at påvirkes. Således er det det frembringende, som dette er i virkelighed, der virkeliggør det i mulighed værende. Derfor sanser vi ikke det, som er tilsvarende varmt eller koldt eller hårdt og blødt, men overskridelserne, som var sansen en art middel imellem de sansbare tings modsætninger. Og det er igennem det, den dømmer de sansbare ting. Thi det er midlet, som kan dømme. For det bliver, i forhold til enhver af dem, den anden af modsætningerne. Og ligesom det, der skal sanse hvidt og sort, ikke må være nogen af delene i virkelighed, men dem begge i mulighed (...), således må det også for følesansens vedkommende være hverken varmt eller koldt. (...) Det, som sanser er en art størrelse, hvor hverken evnen til at sanse eller sansen selv er nogen størrelse, men en art princip, og det sansendes mulighed.¹⁶³

Flere ting er her værd at bemærke. For det første at Aristoteles bestemmer sansning (og dermed også berøring) som *liden (paskein)*, hvilket tilføjer et vigtigt filosofihistorisk aspekt ift. sammenhængen mellem *corpus*, *eksposition* og *åbning*. For det andet taler Aristoteles om ”overskridelserne” (*tân hyperbolân*) og om sansen som ”en art middel”, hvilket snarere burde oversættes ”en art midte” (*mesothtos tinos*¹⁶⁴). Set ift. *corpus* og *grænsens* tematik er det tankevækkende, at denne ”midte” (betragtet som *grænse*) i sig selv ingen-”ting” ”er”, men at den som ”en art princip” og som ”det sansendes mulighed” bliver til virkelighed, idet den overskrides. Denne overskridelse er samtidig forudsætning for, at midlet ”kan dømme” og således virkeliggøres som *distinktion*. Med disse overvejelser vedr. et ”sanseorgan” modgår Aristoteles selv den hylemorphe-tradition, eftertiden gerne har indskrevet ham i. Dette er bl.a. belyst af Abraham P. Bos, der i sin læsning af bl.a. *Om Sjælen* finder belæg for en tese om, at Aristoteles opererer med en såkaldt ”instrumental body”, der fungerer som medie ift. sjælen og den synlige krop¹⁶⁵.

¹⁶² OS, 68.

¹⁶³ *Om Sjælen*, 70 (De A, II, 11 424af)

¹⁶⁴ Jf. også ty.o. ”...weil die Wahrnehmung gleichsam eine Art Mitte ist zwischen...“, *Über die Seele*, s. 121. Tjek eng. m.v.

¹⁶⁵ Bos, P. Abraham 2000. ”Why the Soul Needs an Instrumental Body According to Aristotle (Anim. I, 3, 407B13-26)” i: *Hermes*, 128. Bd., H. 1, s. 20-31. Og: Bos, Abraham P. 2010. ”The Soul’s Instrument for Touching in Aristotle, *On the Soul* II, 11 422b34-423a21” i: *Archiv f. Geschich. d. Philosophie* 92. Bd., s. 89-102.

I "On the Soul" forfølger Nancy disse overvejelser vedr. en erkendelsens og sansningens medialitet. Idet han lader "body" være betegnelse for "en art midte" mellem "form" og "matter", skriver han med henvisning til *Om Sjælen*: "The body senses and is sensed. At this very moment, the body's matter, for Aristotle, is nothing other than its form. He literally says that we can't distinguish matter and form. The matter of the body is sensing matter. And the form of the body is the sensing of this matter"¹⁶⁶. Denne "body" kalder Nancy *corpus* og hans udfordring bliver at redegøre for *corpus* som medie på en sådan måde, at *corpus* hverken går op i "sig selv" (som en ideal *krop-af-mening/mening-som-krop*) eller splittes (i *mening* og *krop*)¹⁶⁷. *Corpus* "er" ingen-"ting" og "er" dog *måden*, hvorpå subjektet som den umulige enhed af *mening* og *krop* på samme tid berører og ikke-berører, åbner og sammentrækker "sig". En udvej af denne apori finder Nancy ved at tilkende *corpus* vægt og dermed insistere på en form for uomgængelig, "ikke-negerbar" materialitet. Vigtigt er nu, at vægt i denne sammenhæng væsentligst er at forstå som artikulation, dvs. som udveksling af kræfter og ift. tematikken vedr. *corpus* som medie viser denne udveksling sig bl.a. i måden, hvorpå *corpus* udskriver "sig".

I tråd med sin filosofiske samtid søger Nancy at tilkende skrift en autonomi som andet og mere end medierende ned-skrift. At indflydelsen fra Derrida er markant understreger Nancy gerne og bla. i teksten "Elliptical Sense", der er en læsning af Derridas "Ellipsis" fra *Writing and Difference*. Med henvisning til de etymologiske betydninger af ordet "ellipse" forklarer Nancy Derridas skriftbegreb på flg. måde: "*El-lipsis*, from *ek-leipō* (ret!!), I avoid: I avoid – writing what I write. I live off writing, I leave off writing". And he [Derrida] will leave out saying (writing) that the ellipsis (as eclipse) has as its *etymon* the idea of fault, of the absence of precision or exactitude"¹⁶⁸. Den undvigelsesstrategi, der kendetegner Derridas skriftbegreb har at gøre med hans forståelse af skrift som *arkeskrift*, altså som den forskelssættelse (*différance*), der er virksom i enhver betydningsdannelse, men virksom netop som unddragelse. Nancy påpeger, at Derridas egen tekst fremskriver denne unddragelse: "It lets us know that we are really and truly missing something"¹⁶⁹. I denne forstand er Derridas tekst en indøvelse i at læse med blik for *måden*, hvorpå skrift som skrift viser sig i en form for dobbelt medialitet: som overflade ("grapheme") og som det, der træder tilbage *fra* denne overflade. At få blik for disse bevægelser kræver en særlig "skelneevne", der af Nancy forklares på flg. måde:

¹⁶⁶ OtS, 127

¹⁶⁷ C, 69.

¹⁶⁸ "Elliptical Sense" i: FT, 105.

¹⁶⁹ "Elliptical Sense" i: FT, 105.

discerning (...). That is to say, a fine, penetrating insight, a perspicacious gaze which has insinuated itself into writing, across “labyrinth” and “abyss,” plunging “into the horizontality of a pure surface, which itself represents itself from detour to detour” (for where else is writing to be discerned if not here, right at the “grapheme” itself?). In the interstices of a “deconstructed” discourse, a piercing theory has seen what had never been seen before¹⁷⁰.

Dekonstruktion som filosofisk forehavende er at forfølge de brudlinjer, der kun vanskeligt lader sig skelne i skriftens overflade, netop fordi de er spor efter den unddragelse, der forudsætter enhver sprog- og meningsdannelse. Denne forskydning forudsætter dog for sin del, at der *er* en skrift (“the “grapheme” itself”). Dieter Mersch beskæftiger sig i sin *Posthermeneutik*¹⁷¹ med dette gensidige forudsætningsforhold mellem unddragelsen som “Unbestimmbarkeit” og mediets materialitet som “Unverneinbarkeit”. I tråd med det ovennævnte “*discerning*” bestemmer Mersch undersøgelsen af dette forhold som et “Entzifferungsarbeit”¹⁷², der udspringer af den grundtanke, at “das, was vorläufig und noch unbestimmt mit Bezug auf den Sinn als chronische ‘Entzogenheit’ apostrofiert wurde, nicht allein im Negativen zu belassen ist, sondern als ein *Widerständiges*, zu denken ist, das gerade deswegen nicht geleugnet werden kann, weil ihm eine eigene Kraft zukommt”¹⁷³. Ad omveje findes her en replik til den sammenhæng, Nancy beskriver vedr. *corpus* som artikulation “af” kræfter og vægt.

modsætning i enhed

se: *dobbeltbevægelse*

operativitet

Det cartesianske subjekt “er”, idet det tænker og en teoretisk fremstilling må afspejle dette forhold. Fremstillingen må så at sige “være” dette, *at* den fremstiller. Descartes tilstræber som forfatter denne sammenhæng, når han overvejer, hvordan subjektet kan *ud*-tænkes (*ex-cogitari*) og *ud*-trykkes (*ex-primendum*)¹⁷⁴. Men en virkeliggørelse af fremstillingen *som* fremstilling fordrer en læser, der formår ikke blot at tænke men også *at lade sig tænke*. Når Nancy i sine tidligste tekster læser hhv. Lacan, Kant, Hegel og Descartes, så er anliggendet primært et spørgsmål vedr. læsestrategi. Dvs. hans opmærksomhed er rettet mod de *bevægelser*, der er virksomme i de respektive tekster snarere end det

¹⁷⁰ “Elliptical Sense” i: FT, 107.

¹⁷¹ Mersch, Dieter 2010. *Posthermeneutik*. Berlin: Akademie Verlag.

¹⁷² Mersch 2010, 11.

¹⁷³ Mersch 2010, 14.

¹⁷⁴ ES, 31

systematiske indhold, der (også) formidles. Dette ligger i tråd med Derridas tænkning herunder udsagnet *il n'y a pas de hors texte*,¹⁷⁵ der sammenfatter en forståelse af *tekst* som et væv af forskelle, relationer og mediationer *i* eller *som* hvilket, sprog og dermed mening kan blive til. At afdække *måden*, *hvorpå* dette væv virker bliver dekonstruktionens væsentligste anliggende. Den strukturelle lingvistik herunder indsigten i det gensidige forhold mellem sprogbruger og sprogsystem bliver her et vigtigt afsæt, men bl.a. Nancys læsning af Hegel i *The Speculative Remark: (One of Hegel's Bons Mots)* får betydning for udviklingen af en *plastisk* forståelse af sprog og erkendelse, der tilbyder et korrektiv ift. den risiko for totalisering, der er knyttet til strukturalismens paradigme¹⁷⁶. En hovedskikkelse bliver i denne forbindelse den franske filosof Catherine Malabou, der forlener filosofiens formbegreb med en forståelse af *plasticitet* som dette at aktivt forme, at passivt lade sig forme og (som plastisk sprængstof) at lade form deformere¹⁷⁷. I Nancys tilfælde udfoldes disse tanker i haptikken som en anvisning på omgang med skrift og mening, hvor læsning bliver et spørgsmål om *takt* snarere end tilegnelse af mening. Nancy skriver: "In all writing a body is the letter, yet never the letter, or else, more remotely, more deconstructed than any literality, it's a" letricity" no longer meant to be read. What in a writing, and properly so, is not to be read – that's what a body is"¹⁷⁸. Denne "letricity" kan som "læselighed" formentlig forstås netop som *tekstens* (og dermed forfatterens, fremstillingens og læserens) *plasticitet* eller *åbenhed* ift. bl.a. *at lade sig læse*. Og følgelig *at lade sig tænke*. Disse betragtninger gør, at *operativitet* må forstås i såvel et aktivt som et passivt aspekt (som *opereren* og *opererbarhed*).

sammentrækning (synkope)

Det cartesianske subjekt er iflg. Nancy at forstå som en *sammentrækningens* og *åbningens* dobbeltstruktur. Denne dynamik udvirkes ikke ved kræfter udenfor subjektet, men idet det som en enhed af det forskellige støder imod dets egen, indre grænse. Sammentrækningen har en paradoksals karakter, hvorved subjektet ikke bringes nærmere (men tværtimod "vrides væk fra") sig "selv"¹⁷⁹. I sin læsning af Descartes benytter Nancy ordet "convulsion" for denne sammentrækning, mens han i andre sammenhænge anvender *synkope* (*syn*: med, *koptein*: slå) eller *systole* (vs. *diastole*). Disse

¹⁷⁵ OG, 158 "there is no outside-text".

¹⁷⁶ For dette se Derrida, Jacques "Structure, Sign, and Play in the Discourse of the Human Sciences" i WD, 351-370.

¹⁷⁷ Malabou 2005.

¹⁷⁸ C, 87.

¹⁷⁹ ES, 88.

termer betegner i medicinsk sammenhæng hhv. forstuvning, besvimelse og hjertets slagtryk og under ét tillader de Nancy at markere et sanseligt og dynamisk træk ved erkendelsen.

Hvad angår termen *synkope*, så udgør den et ledemotiv i Nancys tidlige værk *The Discourse of the Syncope. Logodaedalus*, der i og med en læsning af Kant udforsker grænsen mellem den filosofiske fremstilling (*Darstellung*) og det poetiske sprog. Anliggendet er at påvise den filosofiske fremstilling som utilstrækkelig ift. sit anliggende, men at der i erkendelsen af denne utilstrækkelighed rummes en forskudt (*synkoperet*) (selv)erkendelse. *Synkopen* bliver da figur for en bevægelse, ved hvilken ”*the same undecides itself*”¹⁸⁰.

Ego Sum følger efter *Logodaedalus* og her knytter Nancy *synkope* og ”convulsion” til den udsigelse, hvorved det cartesianske subjekt bliver til i og med ”*ego sum*”. I rækken af de kropslige metaforer, der anskueliggør Nancys haptik, lader han nu *mundens* åbning forme denne udsigelse. Sagen er blot, at subjektet for det første ikke ”har” en mund, det kan åbne og (for det andet) at en *åbning* (i hvert tilfælde for en umiddelbar betragtning) forudsætter en *sammentrækning*¹⁸¹. Nancy skriver:

”(…) something – *unum quid* – opens (it would therefore have the appearance or shape of a mouth) and this opening articulates itself (it would therefore have the appearance of discourse, hence of thought), and this articulated opening, in an extreme contraction, forms: *I*. As a result, convulsed, it forms *itself* into an *I*, feels itself *I*, thinks itself *I*. *I* touches and fixes itself making – saying – *I*”¹⁸².

”Jeg” trækkes sammen med, former, føler, tænker, berører og fastholder ”sig” som ”jeg”. Derrida ser i sin læsning af denne passage en form for ”rhythmical violence”¹⁸³ i vekselvirkningen mellem subjektet som åbning og sammentrækning, men med henvisning til Nancy fremhæver han, at denne vold ikke er den filosofiske tænkning som helhed fremmed. Nancy skriver således som afslutning på *Ego Sum*: ”*Ego contracts thought to the point where it is wrenchd away from itself. It is not a violent act – or it is one to the extent, that from Descartes onward, thought has refused to confront its own convulsion: violence is begotten in what one refuses to confront*”¹⁸⁴. Disse refleksioner har en generel filosofihistorisk brod, men bør konkret ses i sammenhæng med dekonstruktionens fokus på

¹⁸⁰ Nancy, Jean-Luc 2007. *The Discourse of the Syncope: Logodaedalus*, Stanford: Stanford University Press, 10.

¹⁸¹ Nancy lader to latinske betegnelser aftegne denne sondring vedr. mund som hhv. *åbning* (*os*) og *sammentrækning* (*bucca*), ES 111.

¹⁸² ES, 107.

¹⁸³ OT, 33.

¹⁸⁴ ES, 117.

det hierarkiske forhold mellem ontologocentrismens begrebspar; et forhold, der i Derridas arbejde søges blotlagt i den såkaldte ”omvendingsfase” og ”frembringelsesfase”¹⁸⁵.

Når den forskudte (selv)berøring (*corpus*) bliver den centrale figur i Nancys haptik og når han lader munden tjene som billede på denne berørings (ikke)sted, da ligger det lige for at også inddrage *latteren* mhp. en anskueliggørelse af det brudte selvforhold. ”Laughter, especially a pearl or burst of laughter, is like a syncope”, kommenterer Derrida og henviser bl.a. til Nancys tekst ”Laughter, Presence” i *The Birth to Presence*. Her skriver Nancy som led i en kunstfilosofisk refleksion: ”Laughter of infinite mockery, of derision, and irony: the subject of art sees itself there *as* what bursts, explodes, is consumed, and disappears. But also, the laughter and smile of an “inexpressible grace,” of the grace with which “art” slips away, and each art disappears into another only to bloom there again”¹⁸⁶. *Latteren* betragtet som fysiologisk sammentrækning bliver her afsæt for ironiens og smilets åbning; en åbning der med fordel kan ses i sammenhæng med det særlige ”burst of laughter”¹⁸⁷, der motiverer Derridas tekst ”From Restricted to General Economy. A Hegelianism without reserve” fra *Writing and Difference*. Denne latter bryder den filosofiske diskurs (konkret repræsenteret ved Hegel) for i stedet at sætte et *spil* i gang, hvor mening eksponeres for ikke-mening (se i øvrigt: *fald*).

Som endnu et billede på *sammentrækning* anvender Nancy *jordskælvet* og betoner dermed den materialitet, *corpus* (også) ”er”, idet han samtidig antyder det auto-dekonstruktive potentiale i metafysikkens grundstrukturer: ”The tiny expenditure of a few grams, the shiver of the created world, is inscribed and exscribed equally well as an earthquake: *dislocation* is also the splitting of tectonic gravity and the wrecking of places”¹⁸⁸.

selv-berøring

I Descartes’ optiske labyrinter søger subjektet at få ”sig selv” at se. Men som ”ting” (og dermed som *grænse*) kommer subjektet i vejen for dette *selv-syn*, idet det på samme tid spærre for og unddrager sig ”sig selv”. En grænse melder sig imidlertid iflg. Nancy snarere som berøring end som syn og bl.a. derfor omtolker han den cartesianske optik til en haptik. Den (u)mulige *selv-berøring* bliver dermed et vigtigt tema i hans arbejde.

¹⁸⁵ For dette se: Lübeck, Poul (red.) 2003. *Fransk Filosofi. Engagement og struktur*, København: Politikens Forlag, 248-267.

¹⁸⁶ Jf. ”Laughter. Presence” i: BP, 388f (dobbelttjek!). Se også C, 109.

¹⁸⁷ WD, 319.

¹⁸⁸ C, 103.

Selv-berøring (i videre forstand: *auto-affection*) er en genkommende figur i den filosofiske tænkning. Når Derrida i sin *Grammatologi* undersøger det sproglige tegns filosofihistoriske forudsætninger, så føres han således til Aristoteles' forestilling om, at det talte ord (eller rettere: *stemmen*) som "pure auto-affection"¹⁸⁹, er så nær dets egen mening, sandhed og væren, at det falder sammen med et *indre*, transcendentalt ord og derfor (idealt betragtet) helt overflødiggør et *ydre* ord. Men med afsæt i den strukturelle lingvistik bemærker Derrida, at "(...) the word (*vox*) is already a unity of sense and sound, of concept and voice, or, to speak a more Saussurian language, of the signified and the signifier"¹⁹⁰. Det lydlige ord forstået som en enhed af (eller i) det forskellige er iflg. Derrida givet ved en forskelssættelse (*différance*), der rummer såvel en aktiv "formation of form"¹⁹¹ som en passiv "being-imprinted of the imprint"¹⁹². Denne forskelssættelse forklarer Derrida vha. Saussures forestilling om et såkaldt "lyd-billede", der anskueliggør et uafgørligt felt mellem lyd som begreb og lyd, der (bare) lyder. "Lyd-billedet" er "the structured appearing (...) of the sound, the "sensory matter" *lived and informed by difference*"¹⁹³. Påvisningen af en vedvarende forskelssættelse i den sproglige struktur (og dermed også i det talte ords "auto-affection") videreføres af Derrida jf. termen *supplement* (se: *forskydning*). Termen finder vej til dekonstruktionens vokabular via Derridas læsning af Jean Jacques Rousseaus *Bekendelser*, hvor udtrykket "*ce dangereux supplément*"¹⁹⁴ står som metonym for den selv-tilfredsstillelse, Rousseau ikke kan forstå som hverken natur (*det egne*) eller u-natur (*det ikke-egne*). I forvejen har han i sine pædagogiske overvejelser svært ved at retfærdiggøre for behovet for et pædagogisk, u-naturligt *supplement*, når den bærende præmis er, at naturen (barnet) i sig selv er fuldkomment. Naturen *burde* jo ikke mangle noget, den "*ought to be self-sufficient*"¹⁹⁵. Vigtigt er nu, at for Rousseau er "Natur" og "Mor" ét i en sådan grad, at der altid burde være en nærværende, fuldkommen mor. Det er der bare ikke. Og det er iflg. Derrida fra dette fravær i Rousseaus *tekst*/er, at der virker en kæde af *supplémenter* fra "Mor"/"Natur" til Rousseaus "Mamma" til elskerinden Thérèse til onanien. Når det i denne kæde viser sig for Rousseau, at selv-tilfredsstillelse er mulig, så får det flere konsekvenser. Blandt andet som nævnt den, at grænsen mellem *det egne* og *det ikke-egne* bliver uklar. For når det gælder, at "[w]hat is touching is touched"¹⁹⁶, hvad er så hvad og hvem er så

¹⁸⁹ Og, 20.

¹⁹⁰ OG, 31.

¹⁹¹ OG, 63.

¹⁹² OG, 63.

¹⁹³ OG, 63.

¹⁹⁴ OG, 150.

¹⁹⁵ OG, 145

¹⁹⁶ OG, 154 – jf. Nancys haptologi og berøringens ekstermalitet.

hvem? Videre erfarer Rousseau, at nok så meget som onanien umiddelbart forekommer at være en ødelæggelse af den, han "er", så viser den sig samtidig at virke som bevarelse. Derrida skriver:

A terrifying menace, the supplement is also the first and surest protection: against the very menace. This is why it cannot be given up. And sexual auto-affection, that is auto-affection in general, neither begins nor ends with what one thinks can be circumscribed by the name of masturbation. The supplement has not only the power of *procuring* an absent presence through its image; procuring it for us through the proxy [*procuration*] of the sign, it holds it at a distance and masters it. For this presence is at the same time desired and feared. The supplement transgresses and at the same time respects the interdict (...) Its economy exposes and protects us at the same time according to the play of forces and the differences of forces¹⁹⁷

At det, der berører, berøres, sker m.a.o. i en udveksling af kræfter, der på samme tid bevarer og ødelægger det subjekt, der i Nancys haptik som *corpus* "er" berøring.

Endnu en filosofihistorisk reference til selv-berøringens tematik finder Nancy i Kants transcendentalfilosofi. Subjektet er her som udgangspunkt den filosofiske tænkning *per se*, om hvilken Nancy skriver: "What is at stake and what has been in play since 1789, is precisely the exhibition of theory's face-to-face encounter with itself, and the exhausting, unbalancing question of the refinement [*la tenue*] of its discourse"¹⁹⁸. Dette destabiliserende selv-syn redegør Nancy nærmere for i *A Finite Thinking*, hvor han præciserer, at det transcendentale jeg "er" denne bevægelse i retning af "sig selv" som udspring for "sig selv": "This is (...), properly speaking, the act of thought that Kant calls *transcendental*: reason discovering itself, making itself available as the principle of its own possibilities". Og med konnotationer til selv-berøringens tematik i øvrigt bemærker Nancy, at hvad, der driver denne bevægelse, er "the satisfaction or joy which the origin experiences in finding and *touching* itself, the joy of originating from itself in itself"¹⁹⁹. Disse betragtninger lader de gængse begrebsmæssige sondringer mellem fornuft og sansning, subjekt og objekt, årsag og hensigt, begær og tilfredsstillelse m.v. brydes på en måde, der kan forekomme vældigt frustrerende. Men hvad Nancy anskueliggør her er netop den filosofiske diskurs' egen, indre grænse; en grænse, der i

¹⁹⁷ OG, 155. Her oplagte referencer til det hellige (*tremendum et fascinosum*, det der afskærer og ikke må røres) samt antydning af, at min intuition ang. *corpus* som et felt af "kræfter" og "vægt" fortsat kan være ok at følge.

¹⁹⁸ DSL, 5. 1789 er jf. Nancys note året for Kants udgivelse af *Kritik der Urteilskraft*. Andre steder nævnes 1790.

¹⁹⁹ FT, 91.

transcendentalfilosofien er at forstå som erfaringens mulighedsbetingelse, men som samtidig (trods ethvert begær efter at berøre den) unddrager sig erfaringen ”selv”.

Disse sidste forhold drøfter Derrida i *On Touching – Jean-Luc Nancy* i et kapitel med overskriften ”To self-touch you”. Her skriver Derrida, at ”a *figural* manner of making use of the tactile schema”²⁰⁰ nærmest invaderer Nancys tekster og derved “little by little, prevents us from distinguishing between thematic sense and operating function (...)”²⁰¹. Det er m.a.o. som om, der pågår en sprogets egen kamp *krop-mod-krop* i sproget. Derrida træder for sin del ind i denne kamp ved at lade ordet ”sense” brydes i dets flerfoldige konnotationer og med implicit henvisning til netop Kant bemærker han, at der sker en ”transcendental quasi-ontologization” af denne berøringens ”sense”. Han forklarer: ””Touch, as *self-touching*, is the being of every sense in general, the being-sense of sense, the condition of possibility of sensibility in general, the very form of space and time, and so forth”²⁰². Selv-berøringens skema er således betragtet mulighedsbetingelse ift. så vel mening som sansning; dette velvidende at hverken Derrida eller Nancy opererer med en kantiansk skematisme, hvorfor skema med fordel kan forstås i forlængelse af sprogfilosofiens indsigter vedr. den gensidige genese i forholdet mellem system og bruger, her konkret: mellem tænkning og sansning. Alt dette er komprimeret i Nancys maksime: ”Sense is touching”²⁰³.

sense

På så vel engelsk som fransk er en vifte af konnotationer knyttet til ordet *sense*; ”retning”, ”mening” og ”sansning” er de væsentligste og Nancys filosofi kan ses som et spil, hvori disse betydninger til stadighed bevæges i forhold til hinanden²⁰⁴.

Hvad ”mening” angår, sonderer Nancy eksplicit ift. sandhed; en sondring, der ikke gør sig gældende, når metafysikken søger at bringe begge til hvile i en yderste væren. Nancy skriver: ”Truth is being-such [*l'être-tel*], or more exactly it is the quality of the presentation of being such as such. Sense, for its part, is the movement of being-toward [*l'être-à*]..”²⁰⁵. Således insisterer Nancy på det begivenhedsaspekt, hvorved eks. det rationelle (og sande) indhold af udsagnet ”2+2=4” kan blive til som mening i og med en bevægelse bestemt ved ”retning”. Begivenhed og bevægelse må her ses i

²⁰⁰ OT, 267.

²⁰¹ OT, 268.

²⁰² OT, 274.

²⁰³ ”Elliptical Sense” i: FT, 109.

²⁰⁴ For hele registret af konnotationer se C: ...”le corpus ”sang”, /”sens”/ ”sans”/ ”100” (= l’infini du *corpus*)”, 104.

²⁰⁵ Nancy, Jean-Luc 1997. *The sense of the world*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 12 - jf. Morin 2012, 40 – dobbelttjek!

sammenhæng med kommunikation, dvs. dette, at "an event of sense is not the mere transmission of pre-defined content; it is a "communication" across the absolute incommensurability of speaking positions"²⁰⁶. Vigtigt er nu, at sådanne "speaking positions" ikke antages at være, *før* den udsigelse ved eller *som* hvilken, de bliver til. Og dog må vel gælde, at en udsigelse forudsætter et rum og en tid, "hvori" der *på samme tid* kan være *forskellige* "speaking positions"? Ikke nødvendigvis. For hvis noget forudsættes, så er det iflg. Nancy snarere en række sproglige præpositioner som "med", "til", "eks-" og adverbiet "sammen". I *Being Singular Plural*, hvor Nancy beskæftiger sig med Heideggers filosofi, skriver han:

In fact, simultaneity is not a matter of indistinction; on the contrary, it is the distinctness of places taken together. The passage from one place to another *needs time* (...). And the passage from a place to itself as such (...) also needs time: the time for the place to open itself up as place, the time to space itself. Reciprocally, originary time, appearing as such, *needs space* (...), the space of its own dis-tension, the space of the passage that divides (...) it... The "together," therefore, is an absolutely originary structure²⁰⁷

Således betragtet kan "sammen" ("together") i en vis forstand lignedes med et af Heideggers eksistentialer; en sammenhæng Nancy uddyber med særligt fokus på *Da-Sein* som *Erschlossenheit*. *Corpus* bliver da på sigt den *åbning*, som hvilken subjektet eksponeres for "sig selv" som et "sammen" af forskellige "positions". Når Nancy omsætter sin subjektforståelse til haptikken bibeholdes disse forskellige "positions", således at *corpus* som berøring er gennemtrukket af den distinktion, der (som tid og rum) tillader den retningsbestemte bevægelse som sense (også) "er". Netop sense forstået som "retning" bliver omdrejningspunktet i Nancys forsøg at række over sprogets og begrebsdannelsens i øvrigt umulige afstand mellem "mening" og "sansning". I indføringen *Jean-Luc Nancy* redegør Marie-Eve Marin for denne komplekse sammenhæng ved at knytte an til tematikken sprog og skrift. Sprog kan ganske vist ned- eller indskrive "sansning" *som* "mening" (og derved tilsyneladende ophæve "sansning" i "mening"), men sproget udskrives for sin del derved *som* sprog (se: *exscribing*). Morin refererer her til Nancys *Birth to Presence*: "'This stone' is the stone that my statement designates and before which my statement disappears. Or, instead of inscribing this stone in a lexicon, my statement comes to *exscribe itself* in this stone"²⁰⁸. I forholdet mellem stenen

²⁰⁶ Morin 2012, 40. Se også kapitlet "Om det identiske" i: Olesen, Søren Gosvig. *Dialog med dekonstruktionen*, København: Museum Tusculanums Forlag, 17-31.

²⁰⁷ Nancy, Jean-Luc 2000. *Being singular plural*, Stanford: Stanford University Press, 61 - jf. Morin 2012, 42 – dobbelttjek!

²⁰⁸ BP, 175 – jf. Morin 2012, 131.

og sprogets udsagn *om* stenen aftegnes en sprogets egen, indre grænse. En grænse, der artikuleres når ord brydes med ord i sprogets plasticitet. Om dette skriver Nancy: "A word, so long as it's not absorbed without remainder into a sense, *remains* essentially extended *between* other words, stretching to touch them, though not merging with them: and that's language as *body*"²⁰⁹. Ovenfor var "sammen" subjektets udvekslingspunkt, her (hvor sproget som *corpus* "er" subjekt) er det et "mellem" ("*between*"), der udgør den *åbning*, der tillader sense at rettes og bevæges mellem sprog, "mening" og "sansning".

I læsningen af *Ego Sum* afdækkes, hvordan det cartesianske subjekt støder på dets egen, indre grænse som en "sensuous opacity" eller "obscurity". Men det gælder dog iflg. Nancy, at denne uklarhed "constitutes the instantaneity of clarity"²¹⁰. Disse betragtninger viderefører Nancy, når han hævder spillet i sense netop som en trefoldighed af konnotationer, hvor hvert led er lige nødvendigt:

Sense needs a thickness, a density, a mass, and thus an opacity, a darkness by means of which it leaves itself open and lets itself be touched as sense right there where it becomes absent as discourse [or as signification]. Now, this "there" is a material point, a weighty point: the flesh of a lip, the point of a pen or a stylus, any writing insofar as it traces out the interior and exterior edges of language.²¹¹

I læsningen af *Ego Sum* viser Nancy, hvordan Descartes' lader fyldepennens bevægelser anskueliggøre *måden*, *hvorpå* subjektet bliver til, idet det – som skrivende tanke – er *ude-af-sig-selv*. Fyldepennen genfindes her i citatet fra *Gravity of Thought* og det netop som led i en betoning af *mediets* nødvendighed. Subjektet, tanken og sproget behøver ("needs") et "there" hvor eller *som* hvilket, det kan åbne "sig" for "sig selv". Og dette "there" må være "a material point". Hvor Descartes søger en tankens klarhed, spørger Nancy: "Who would not want a thought that blocks all passage through it, that does not let itself be breached? Who would not want an impenetrable meaning, a meaning that has consistency and resistance?"²¹². Nancys spørgsmål skal ikke ses som en resignation ift. den uoverstigelige afstand mellem "mening" og "sansning", men derimod som en insisteren på det ovennævnte "sammen", "mellem", "eks-" m.v., hvorved tanke og krop udveksles med lige megen vægt. Sense i ordets retningbestemte konnotation er her iflg. Morin "the middle term between material bodies and ideal meanings, remaining beyond both of them but touching them at their outer limits"²¹³.

²⁰⁹ C, 71.

²¹⁰ ES, 103

²¹¹ Gravity of Thought, 79 – jf. Morin¹³¹ – dobbelttjek.

²¹² GT, 80 – jf. Morin 2012, 132.

²¹³ Morin 2012, 132.

I visse af Nancys tekster gentages ordet *sense* i en sådan uendelighed, at det tilsyneladende splitter sig selv ad. *Sense* betyder aldrig *helt sense*, men altid – *også* – *sense*. Et eksempel på dette er ”Elliptical Sense”, hvor *sense* står side om side med *sense* og *sense* og *sense* for dog at træde frem i et udsagn som ”Sense is touching”²¹⁴. Og Nancy fortsætter: ”The ’transcendental’ of sense (or what is ontological in it) is touch: obscure, impure, untouchable touch”. Som *sense* er gennemtrukket af dets egen, indre forskel (mellem ”retning”, ”mening” og ”sansning”) sådan er berøring den selv-berøring, der, ikke kan berøre ”sig”. Denne fælles struktur er iflg. Nancy ”transcendental”, men Derrida ser hans kursivering (”*is*”) som udtryk for en ”quasi-transcendental-ontologization”²¹⁵, hvilket i så fald må betyde, at som *sense* og berøring er det, sådan må væren følgelig også være ”obscure”, ”impure” og ”untouchable”.

Ift. Nancys mere generelle beskæftigelse med politik, etik og kultur er termen *sense* anledning til en samtidsdiagnose. Han skriver således i ”On the Soul”: ”Every day we put our finger on the fact that, concerning sense, there’s no longer any available”. Spørgsmålet er nu om og i givet fald hvordan, vi orienterer os i dette tomrum – eller i denne *åbning*. Nancy spørger: ”Can we deal with a loss of sense, and have a sense of that loss (...)? (...) can we understand that losing this body-of-sense (...) won’t bury us in anguish even while causing us pain?”²¹⁶. Som Heidegger (og Kierkegaard) tildeler Nancy her angsten en rolle i erkendelsen af det tab af ”retning” og ”mening” (og måske tilmed ”sansning”), der er modernitetens vilkår. Men i stedet for at fokusere på *angsten* som et fraværets symptom, lader han *smerte* udgøre en nærværets erfaring:

We suffer because *organized for sense*, and the loss of it wounds us, cuts us. But of loss, suffering makes as little sense as it does of sense lost. It’s only its edge, its burn, its pain. *Here*, at the point of suffering, is only an open ”subject”, cut, *anatomized*, deconstructed, disassembled, deconcentrated. The dawn of a spacing, clarity itself, the risk and chance for *areality* as what we’re exposed to, and what exposes us, as *we* – as a *we-world*²¹⁷.

tanke-krop

”Dum scribo, intelligo”, bemærker Descartes og anskueliggør denne vekselvirkning mellem tanke og krop i og med fyldepennen, hvis ”spids” og ”top” forskydes i med- og modsatrettede bevægelser. *Hvad*, der skrives er her mindre væsentligt end *måden*, *hvorpå* en udveksling af kræfter viser sig. Om disse kræfter skriver Nancy: ”They communicate and are communicated naked. Nudity must be

²¹⁴ ”Elliptical Sense” i: FT, 110.

²¹⁵ OT, 275.

²¹⁶ C, s. 81.

²¹⁷ C, 81.

conceived as the stripping away of the body: its disappearance; and the figure must be conceived as power, the tracing more than the traced outline”²¹⁸. Det er dette nøgne, transkategoriale felt af kræfter i spil, der på sigt får navnet *corpus*.

Om Nancys filosofi skriver Derrida helt enkelt: ”It comes down to thinking and to the thinking body of thought”. *Corpus* ”er” denne ”tankens tænkende krop” (denne *tanke-krop*).

En *tanke-krop*, der kan af-veje, over-veje og veje (se: *vægt*), der kan falde ned i forsøget på at tænke op over dens egen, indre grænse (se: *fald* og *grænse*), der *ude-af-sig-selv* søger at berøre ”sig selv” (se: *eks-*, *berøring* og *selv-berøring*), men som *i-sig-selv* intet ”er” andet end den udveksling af kræfter (”force-thoughts”²¹⁹), ved hvilken den (ikke) finder sted (se: *medie*, *operativitet*, *artikulation* og *kræfter*).

topografi

Som led i subjektets forsøg på at få sig selv at se, etablerer Descartes en slags labyrinter eller spejlkabinetter igennem hvilke, et indirekte *selv-syn* muliggøres. Disse optiske konstruktioner er fiktive, hvilket imidlertid er uden betydning, så længe de tjener tankens indsigt.

Antagelsen af en sammenhæng mellem synssans og tænkning er lige så gammel som filosofien selv og præger f.eks. også det tyvende århundredes fænomenologi. I *The Visible and the Invisible* skriver Maurice Merleau-Ponty således: “Thought is a relationship with oneself and with the world as well as a relationship with the other; hence it is established in the three dimensions at the same time. And it must be brought to appear directly in the infrastructure of vision”²²⁰. Derrida nærlæser denne passage og hæfter sig ved ordet “infrastructure” i et forsøg på nærmere at forstå forholdet mellem tænkningens tredimensionelle relationalitet og den synets infrastruktur ”i” hvilken, denne relationalitet iflg. Merleau-Ponty skal fremtræde? Er hævdelser af dette forhold væsentligst didaktisk begrundet; dvs. oversættes tænkning til en for tanken ”selv” fremmed infrastruktur? Eller har tænkningen i ”sig selv” en infrastrukturel karakter?

I forlængelse af det første spørgsmål er der i filosofien en generel tendens til at komplicerede sagsforhold anskueliggøres vha. rumlige modeller. Descartes optiske labyrinter, Freuds æg, Roman Jakobsons paradigmatiske hhv. syntagmatiske sprogakse, Merleau-Pontys infrastruktur, Ferdinand de Saussures ellipse og Lacans ombrydning heraf, osv., osv. Lutter grafiske og skematiske

²¹⁸ ES, 33.

²¹⁹ C, 13.

²²⁰ Merleau-Ponty, Maurice *The Visible and the Invisible*, 145 – jf. OT, 209 – dobbelttjek.

konstruktioner i forsøget på at aftegne tankens, selvets, sprogets og begrebsdannelsen dynamik. Men disse konstruktioner er mere end didaktiske. Således gælder mht. det andet spørgsmål, at de humanistiske videnskabers intuition vedr. en tænkningens strukturalitet har vist sig at blive bekræftet af f.eks. neurofysiologiens forskning. Tænkning betragtet udelukkende som transmission af impulser fra én nervecelle til en anden fordrer vitterlig et reelt fysisk rum. Dette rum ”er” den såkaldte *synapse*, der næsten kunne være en term opfundet af Nancy med hans forkærlighed for præpositioner (*syn* (gr.): med) og med den eksplicite reference til berøring (*aptå* (gr.): berøre)²²¹. *Synapsen* er ”i sig selv” ingenting og kaldes derfor også *synapsekløften*²²²; i eller som dette åbne felt tænker tanken. En filosofisk replik til disse indsigter findes i f.eks. Catherine Malabous *What Should We Do With Our Brain*, herunder specifikt kapitlet ”You are your synapses”²²³.

Når Nancy redegør for *corpus* sker det med en opmærksomhed ift. denne tilsyneladende sammenhæng mellem (didaktisk) form og indhold. *Corpus* udskrives som form i og med eks. lange lister, hvor det samme gentages om og om med mindre forskydninger. Men *corpus* ”er” samtidig denne gentagelsens og forskydningens begivenhed. En begivenhed, der fordrer rum (og tid) og dermed en eller anden form for *topografi* for at artikuleres.

Teksten *Corpus* er som en topografi; et landskab eller en samling af spredte steder, hvor ord for ord, sætning for sætning gør det ud for ”countries: not territories, domains, or lands, but extensions that we cross without ever gathering them into a synopsis or subsuming them under a concept”²²⁴. Pejlemærkerne i denne topografi kan ikke entydigt bestemmes ift. *enten* tanke *eller* krop, men må aftegne *corpus* som et transkategorialt felt. Dette felt kan forekomme svært tilgængeligt og Nancy understreger derfor, at hans tekst må gøre det ud for *corpus*’ indgange eller åbninger:

We need a corpus of *entries* into the body: dictionary entries, language entries, encyclopedia entries, all the body’s introductory *topoi*, registers for all its articles, an index for all its places, postures, planes, and recesses. (...) A seismograph with impalpably precise styluses, a pure literature of breaching bodies, accesses, excesses, orifices, pores and portals of all skins, scars, navels, blazon, pieces, and fields, body by body, place by place, entry by entry by exit.²²⁵

²²¹ Nancy anvender selv termen *synapse*, idet han bestemmer ”this thing called ”thought” som ”nodule or synapse, acid or enzyme, gene or virus, a corpuscle of cortex, a rhythm (...), a leap, a shudder – end its weighing”, C, 117.

²²² Klausen, Klaus og Schibye, Bente m.fl. 1993. *Menneskets fysiologi. Hvile og arbejde*, København: Foreningen af Danske Lægestuderendes Forlag, 41.

²²³ ”You are your synapses” i: Malabou, Catherine, 2008. *What Should We Do With Our Brain?*, New York: Fordham University Press, 55-77.

²²⁴ C, 55.

²²⁵ C, 55

Lister som denne trodser som indhold gængs akademisk systematik og som form er de massive grænsende til det irriterende. Idet de på den ene side tjener Nancys fremstilling ”af” *corpus*, så afspejler de i og med dette irritationsmoment også hans forbehold ift. enhver skematisme. Han søger at holde *corpus* fri af den sublimering, der er risikoen ved enhver model, figur, nomenklatur eller topografi. Om den *tanke-krop corpus* er, skriver han således, at den måske ”could be saved by beautiful geometrical designs in three or *n* dimensions, with elegant axonometries: but then everything would have to float, hanging in mid-air, and bodies *must* touch the ground”²²⁶.

Se i øvrigt: *sense*.

vægt

Det kan forekomme oplagt at forskyde det cartesianske subjekt som den umulige enhed af det u-udstrakte og det udstrakte til *corpus* til en ligeså umulig enhed af det vægtløse og vægt. Men Nancy omgår denne apori i og med den påfaldende lighed mellem det franske ”*penser*” (at tænke) og ”*peser*” (at veje), der bliver hans belæg for at forestillingen om ”a weighty/weighing property of thought, which would be identical to a thinking property of the weighty thing”²²⁷. Med forestillingen om tanken, der ikke bare kan over-veje og af-veje, men også reelt *veje*, åbnes et semantisk felt i Nancys diskurs, der tillader en dynamisk, transkategorial fremstilling ”af” *corpus*.

Nancys *Corpus* er med dens mange lister og gentagelser teksttung. Hen mod bogens slutning lyder det da også som en art sammenfatning:

Even without a synthesis, everything ends up communicating with weighing. A body always weighs or lets itself be weighed, poised. (...). A body doesn't have a weight, it *is* a weight. It weighs on, it presses against other bodies (...). Between it and itself, it's still weighing, counterweight, buttressing²²⁸.

Vægt i fysisk-kinetisk forstand forudsætter en anden vægt, ift. hvilken en udveksling af kræfter kan ske. Dette gælder ultimativt ift. tyngdekraften. Nancy applicerer umiddelbart disse naturvidenskabelige indsigter, men lader dog selve udvekslingen af kræfter prevalere ift. en (foreløbig) suspension af tyngdekraften. Derfor kan han hævde, at *corpus i-sig-selv* ikke ”har” en vægt; men først som berøring *bliver* vægt, ”er” vægt. Dette greb er nødvendigt i forsøget på at løsrive det subjekt, *corpus* ”er”, fra dets eget *sub-*; der er således intet ”under” endsige ”før” subjektet.

²²⁶ C, 9

²²⁷ ”The Weight of a Thought” i *The Gravity of Thought*, 76.

²²⁸ C, 93.

Tværtimod gælder, at subjektet er "subject to not being a subject". Det er således at forstå som "[a] substance all of whose substantiality, not presupposed, is to touch other substances"²²⁹. Denne berøring "er" subjektet; en berøring, der vejer, ikke i statisk forstand som dødvægt, men idet den i

an entirely archi-primitive community of forces, of bodies as forces, of forms of bodies – psyches – as forces pushing each other, supporting, repelling, balancing, destabilizing, interposing, transferring, modifying, combining, and marrying each other²³⁰.

Corpus har således et udstrakt register at bevæge sig "som".

Se i øvrigt: *ekscs, fald og kræfter*.

yderpunkt

se: *ekstremiseringens bevægelse*

åbning

Det cartesianske subjekt tvivler om alt, men udsigelsen "*ego sum*" er uagtet udsagnets sandhedsværdi *i-sig-selv* sand og bliver således kriterium for, at ét kan der ikke tvivles om; nemlig dette, at subjektet *er*. I *Ego Sum* forskyder Nancy imidlertid sin opmærksomhed til en (ikke)udsigelse før udsigelsen (se: *for/s*); en *åbning*, der omgår lingvistikkenes sontring mellem sprogbruger og sprogsystem, mellem subjekt og sprog. Ydermere er denne åbning gennemtrukket af en indre forskel mellem et passivt og et aktivt aspekt; mellem dette *at åbnes* og *at åbne*. Et (ikke)sted mellem disse modsætninger gør en dobbeltbevægelse mellem *fremtræden-og-tilbageatrækning* sig iflg. Nancy gældende; en dobbeltbevægelse, hvis subjekt ikke kan adskilles *fra* denne bevægelse og som på samme tid er passivt (jf. "this happens to it") og aktivt (jf. "it withdraws itself"). I Nancys reception af Descartes bliver subjektet således ikke et "atopia" eller et "utopia", men et "ec-topia" forstået som den begivenhed *at åbne/s* (jf. *Ego Sums* epigraf: "each time I proclaim, propose or pronounce it, each time it is conceived in my mind"²³¹). Oversat til haptikken betyder dette, at *corpus* "er" *at åbne/s* – *corpus* "er" *åbning* i ordets verbale forstand. Hvilket virker tilbage på Nancys ontologi, således at væren "er" *åbning*.

²²⁹ C, 97.

²³⁰ C, 97.

²³¹ ES, epigraf før s. 1. Vedr. "each time I proclaim" se C, 25f.

Åbning som forudsætning for væren blev en helt konkret erfaring, da Nancy for år tilbage gennemgik en hjertetransplantation. Spørgsmålet om identitet blev da sat på spidsen, for hvilken "Nancy" gennemgik *egentlig* denne operation og var "Nancy" *før* den samme som "Nancy" *efter* operationen? Denne perpleksitet er emnet for teksten "The Intruder", hvor Nancy (!) endvidere reflekterer over "sit" forhold til hhv. det gamle og det nye hjerte; hvilket er egentlig en "intruder" ift. "hvem"? Var det gamle hjerte en "intruder" ift. den i øvrigt raske "Nancy"? Eller (og?) er det nye hjerte, der reelt er yngre end "Nancy", en "intruder" ift. ham "selv"; han, der pga. den konstante medicinering føler "sig" væsentligt ældre end "sin" alder? Han skriver:

I certainly feel it, and it's much stronger than a sensation: never has the strangeness of my own identity, which for me has always been nonetheless so vivid, touched me with such acuity. "I" clearly became the formal index of an unverifiable and impalpable change. Between me and me, there had always been some space-time: but now there is an incision's opening, and the irreconcilability of a compromised immune system²³².

Nancy kunne have valgt operationen fra. Men han valgte at lade "sig" *åbne*, at lade "sit" gamle hjerte løfte *ud i* det åbne og det nye bringe en åbning *ind i* "sig":

(...) transplanting imposes an image of passing through nothingness, a flight into space emptied of any propriety or intimacy, or else, conversely, an image of that space intruding upon the inside of me: feeds, clamps, sutures, and tubes²³³.

Enhver åbning rummer en mulighed for ekstern påvirkning, hvilket i en kirurgisk sammenhæng vil sige risiko for smitte. Denne risiko bliver ved hjertetransplantationer mindsket ved, at kroppens immunforsvar hæmmes. Forskellen på det "egne" og det "fremmede" udlignes således kunstigt, hvilket for Nancy yderligere skærper spørgsmålet om identitet:

The possibility of rejection resides in a double strangeness: the strangeness, on the one hand, of this grafted heart, which the organism identifies and attacks as being a stranger, and, on the other hand, the strangeness of the state in which medication renders the grafter in order to protect him. It lowers the grafter's immunity, so that he can tolerate the stranger. It thereby makes him a stranger to himself, to this immunitary identity, which is akin to his physiological signature²³⁴.

²³² "The Intruder" i C, 168.

²³³ "The Intruder" i C, 166.

²³⁴ "The Intruder" i C, 167.

Sat på spidsen: er det fremmede stadig fremmed, hvis det ikke er fremmed for det egne? Og omvendt: er det egne stadig det egne, hvis det fremmede ikke er fremmed for det?

Der er flere grunde til, at dele af ”The Intruder” her nærlæses. For det første er teksten et eksempel på, hvordan Nancy i lighed med Descartes’ fyldepen, lærreder og masker kan anvende en konkret, sanselig genstand (her *hjertet*) som anskueliggørelse af generelle, subjektfilosofiske spørgsmål. Hjertet bliver også i en række senere tekster samlebegreb for *både* det *indre* og det *ydre*, for identitet og fremmedhed; modsætninger, der i Nancys tænkning netop ikke opretholdes, men som i og med hjertets semantik åbnes gensidigt i hans diskurs²³⁵. For det andet knytter ”The Intruder” an til *supplementets* struktur (jf. Derrida), der i sprogets- og begrebsdannelsens kæder men tilsvarende også i den kirurgiske transplantation (og i videre forstand ift. enhver *techne*²³⁶) forudsætter en åbningens mulighed; uden åbning, intet *supplement*²³⁷. Og for det tredje understreger overvejelserne i ”The Intruder” det forhold, at *corpus* som berøring nok er en *selv-berøring*, men at berøringens struktur forudsætter en åbning, hvorved berøringens ”selv” ikke er et eget, *indre* ”mig” men et eget, *ydre* ”dig”. I *Corpus* samler Nancy disse tre spor i ét og tilføjer et fjerde (vedr. forholdet mellem sammentrækning og åbning anskueliggjort jf. hjertets *systole* og *diastole*):

((...) To take pleasure [*jouir*] is at the *heart* of the dialectic a diastole without systole: this heart is the body.)

To *self-touch* you (and not “oneself”) (..) – or again, identically, to *self-touch skin* (and not “oneself”): such is the thinking that the body always forces to go further, always too far. In truth, it is thought itself which forces itself in this way and dislocates itself: for all the weight, all the gravity of thought – itself a *weighing* – in the end goes toward nothing except *consenting to the body and bodies*. (Exasperated consent.)²³⁸

Endnu en gang tillader Nancys semantik en bevægelse i et transkategorialt felt mellem tanke og krop, mellem subjektfilosofi og fysisk-kinetiske grundlove. Og i forlængelse af ”The Intruders”

²³⁵ Eks. ”The Heart of Things” i BP, 167-188 og D-E: ”It is well known that the heart of the Christian theology is obviously Christology, that the heart of Christology is the doctrine of incarnation, and that the heart of the doctrine of incarnation is that of *homousia* (...)”, 151. Det er ved denne kristendommens hjerterod, at Nancy aner en *åbning*; en *åbning* (og dermed *auto-dekonstruktion*), der ikke alene angår kristendommen ”selv”, men den vestlige tænkning i vid forstand: ”Christianity is at the heart of the dis-enclosure just as it is at the center of the enclosure [*cloture*]”, D-E, 10.

²³⁶ Termen *techne* har sin særlige plads i Nancys vokabular, se eks: ”*Techne* of Bodies” i C, 87f. Samt: *fald*.

²³⁷ Ift. *supplementets* tematik betyder dette, at åbningen også kan ses som led i en voldelig struktur, hvor åbning/supplement ikke blot er en mulighed, men en strukturel nødvendighed. Se ”The Violence of the Letter: From Lévi-Strauss to Rousseau” i: OG, 101-140.

²³⁸ Derridas oversættelse, jf. OT, 278 med vigtige ændringer ift. C, 39.

selvbiografiske lag giver ”consenting” mening ift dette at anerkende ikke bare én ”body” (det gamle hjerte), men flere ”bodies” (det nye hjerte). Samtidig markeres i og med det tvetydige ”[e]xasperated consent” den risiko for smitte og tab af det egne, der er forbundet med en sådan anerkendelse.

En række steder i Nancys værk erstattes *åbning* af termen *spacing*. Dette bl.a. i ”On the Soul”, hvor en refleksion vedr. Heideggers *Da-sein* og den kristne inkarnationstanke under ét bringer Nancy til at spørge: ”what does it mean that something without place would come to occupy a place?”²³⁹. I hans svar ombryder han forestillingen om et ”something”, der kan være *enten* ”her” eller ”dér” ift. et givent ”place”. Snarere gælder, at

when a subject appears, when a baby is born, there’s a new ”there.” Space, extension in general, is extended and opened. The baby is nowhere else but *there*. It isn’t in a sky, out of which it has descended to be incarnated. It’s spacing; this body is the spacing of a ”there.”²⁴⁰.

At komme til verden, at fødes knyttes jf. termen *spacing* endvidere til dette at forlade verden, at dø. Som vægt falder *corpus* hele tiden – og det falder endegyldigt. I begge tilfælde efterlades et ”dér” ”her”. Nancy skriver:

Even the simplest *departure* is just this: the moment when some body’s no longer *there*, right *here* where he was. The moment he makes room for a lone gulf that he himself *is*. A departing body carries its spacing away, withdraws into itself – while leaving its very spacing “behind” – as one says – *in its place*, with this place remaining its own, at once absolutely intact and absolutely abandoned. *Hoc est enim absentia corporis et tamen corpus ipse.*²⁴¹

Den åbning, et subjekt ”er”, lukkes ikke, når det ikke længere er ”her”. Åbningen lades tilbage, ikke som tomhed, men som *spacing*; som et ”her”, der ikke kan berøres og derfor samtidig er et ”dér”.

Med hensyn til det overordnede dekonstruktive forehavende, der videreføres i Nancys arbejde, er åbningens tematik helt central. Når Derrida emblematiske hævder, at ”there is no outside text: *il n’y a pas de hors-texte*”²⁴², så er rationalet således ikke, at sprog og begrebsdannelse er en om sig selv lukket struktur, men tværtimod at denne struktur som og i metafysikkens repræsentationsunivers rummer dens egen, indre åbning. En åbning, der som ustabilitet antages at give efterskælv i hele den

²³⁹ OtS, 132.

²⁴⁰ OtS, 132f.

²⁴¹ C, 33.

²⁴² OG, 158.

metafysiske tankebygning. Derridas dekonstruktion afdækker således en *auto-dekonstruktion*, der altid allerede er virksom i metafysikken.

I Nancys vokabular betyder dette, at den filosofiske dekonstruktion åbner *corpus*' egen, indre åbning; *corpus*' *selv-åbning* om man vil. Konkret betyder dette, at det filosofiske forehavende må være kendetegnet ved en vis *takt*: "It is a touching that does not absorb but moves along lines and recesses, inscribing and exscribing the body. A mobile, instable caress"²⁴³. Som alternativ til en samlet og samlende filosofisk teori, antager Nancy således muligheden af et taktfuldt blik, der ikke griber sin genstand i en samlet vision ("*Epoptheia*"²⁴⁴), men lader den komme til syne i den tvetydige åbning *gryet* er. Dette fordi "the bringing of bodies into the world, their photography, takes place in a clarity that comes *after* the moon and *before* the sun. Dawn is the drawing of a line, a presentation of place. Dawn is the sole medium for bodies, which subsist neither in fire nor in ice"²⁴⁵. Sagt på en anden måde; i lighed med Derridas *différance* åbner gryet et sted og drager den forskel, hvor og hvorved nat og dag, ild og is bliver til. Men det er "selv" hverken det ene eller det andet.

Når Nancy retter opmærksomheden mod den kristne tænknings strukturer er åbningens tematik hans ledetråd. I *Dis-Enclosure. The Deconstruction of Christianity* skriver han således, at

Christianity is in itself essentially the movement of its own distension, because it represents the constitution of a subject in the process of opening and distending itself. Obviously, then, we must say that deconstruction which is only possible by means of that distension, is itself Christian. It is Christian because Christianity is, originally, deconstructive, because it relates to its own origin as to a slack [*jeu*], an interval, some play, an opening in the origin²⁴⁶.

²⁴³ C, 45. Se også TL, hvor Nancy og Lacoue-Labarthe som en indledning skriver: "(i)f the overflowing which appears in the (in)articulation disturbs the text, if it produces a certain tremor in the discursive edifice, if it displaces, however minimally, its pieces or its parts, we must now follow the fault lines and persist not in sketching the map, the founding and structural architecture, but rather in tracing the guiding thread that alters it", 93.

²⁴⁴ C, 45.

²⁴⁵ C, 47.

²⁴⁶ D-E, 149.